

Cilt 3 , Sayı 1, Yıl 2023/Volume 3, Issue 1, Year 2023/ISSN: 2791-741X

Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Cilt 3, Sayı 1, Yıl 2023

Volume 3, Issue 1, Year 2023

Yayın Kurulu / Editorial Board Prof. Dr. Ahmet Kemal Bayram, Marmara Üniversitesi Prof. Dr. Bekir Berat Özipek, İstanbul Medipol Üniversitesi Prof. Dr. Bengül Güngörmez, Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. Cengiz Erişen, Yeditepe Üniversitesi Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, Üsküdar Üniversitesi Prof. Dr. Devrim Özkan, Gaziantep Üniversitesi Prof. Dr. Erhan İçener, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Prof. Dr. Erol Göka, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Prof. Dr. Haluk Alkan, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Hayrettin Özler, Dumlupınar Üniversitesi Doç. Dr. İbrahim Sarıtaş, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Prof. Dr. Ömer Çaha, Mardin Artuklu Üniversitesi Prof. Dr. Sedat Yazıcı, Bartın Üniversitesi Prof. Dr. Yılmaz Çolak, Polis Akademisi Dr. Öğr. Üyesi Barış Aydın, Akdeniz Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Nur Funda Başar Baykal, Bartın Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Ömer Baykal, Bartın Üniversitesi Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board Prof. Dr. Cevat Özyurt, Türkiye Manas Üniversitesi Prof. Dr. Husnul Amin, National Defence University Islamabad Prof. Dr. Jason Brenan, Georgetown Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa Orçan, Türkiye Manas Üniversitesi Prof. Dr. Richard Epstein, Chicago Üniversitesi Ass.Dr. Fatmanil Döner, University of the Basque Country (UPV/EHU)	Sahibi / Owner Alim Yılmaz, Prof. Dr. Editör / Editor Alim Yılmaz, Prof. Dr. Alan Editörleri / Section Editors Didem Geylani, Dr. Öğr. Ü., Siyaset Bilimi Hülya Kevser Yurdakul, Dr. Siyaset Psikolojisi İkram Bağcı, Dr., Siyaset Sosyolojisi Muhammet Erdal Okutan, Dr. Öğr. Üyesi, Politik Ekonomi ve Hukuk Bilimleri Yazı İşleri Müdürü / Publication Coordinator Didem Geylani, Dr. Öğr. Üyesi ISSN: 2791-741X Tasarım / Design Didem Geylani Kapak Tasarım / Cover Design Erdem Yılmaz www.politikpsikolojidergisi.com politikpsikolojidergisi@gmail.com Politik Psikoloji Dergisi uluslararası hakemli akademik bir dergidir. Yılda iki sayı yayımlanır. <i>The Journal of Political Psychology is a peerreviewed international academic publication that is published twice a year in June and December.</i> Indexed in OpenAIRE
--	---

İÇİNDEKİLER | Contents

4-5 EDİTÖRDEN | Editorial

Alim Yılmaz

6-28 Araştırma Makalesi | Research Article

TRACING THE ORIGINS OF IDENTITY FORMATION IN ATATÜRK'S NATIONALISM: INSIGHTS FROM TÜRK OCAKLARI AND HALKEVLERİ/Atatürk Milliyetçiliğinde Kimlik Oluşumunun Kökenlerinin İzini Sürmek: Türk Ocakları Ve Halkevlerinden İlgörüler

Faruk Saruhan

29-49 Araştırma Makalesi | Research Article

ENTELEKTÜELLERİN ANTI-DEMOKRATİK SİSTEMLERİ BENİMSEMESİNİN SİYASET PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN NEDENLERİ; JEAN PAUL SARTRE ÖRNEĞİ/Reasons For Intellectuals Adoption Of Anti-Democratic Systems In Terms Of In Political Psychology; The Case Of Jean-Paul Sartre/

Tuğba Akman

50-67 Araştırma Makalesi | Research Article

KEMALİZM'İN HIZLI MODERNLEŞME POLİTİKASI: MUSİKİ ÖRNEĞİ/Kemalism's Policy Of Fast Modernisation: The Example Of Music

Âdem Çiçek

68-71 Kitap Tanıtımı | Book Review

THE WISDOM OF CROWDS. JAMES SUROWIECKI

Zübeyr Şakar

Editörden,

Siyasal eylem ve kararların global düzeyde oldukça görünür ve buna bağlı olarak etkili olduğu dünya sosyal sisteminde, psikolojik süreçleri daha doğru anlamının önemi artmaktadır. Bu çerçevede siyaset ile psikolojik çalışmaları öncelikle bir araya getirmeye çalışan çalışmalar önemini artırmaktadır.

Politik Psikoloji Dergisi bu bakımdan önemli bir boşluğu doldurmaya adaydır. Bu sayıda daha çok Türkiye ye dair yazılar yer almaktadır. Amacımız yerelden evrensel kapı açacak çalışmaları teşvik etmek ve bu çalışmalarla gerek ulusal gerekse evrensel sorunların belli bir perspektiften anlaşılmasına katkı sağlamaktır.

Anılan amacımıza matuf olarak yürüttüğümüz çalışmaların özveri gerektiren süreçler olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Politik psikoloji disiplini, yeni gibi görünen bir çalışma alanı olarak görünmekle beraber, muhtevasına bakıldığında düşünce tarihiyle eş olduğu açıkça görülebilmektedir.

Bu çerçevede politik psikoloji disiplini çok farklı disipline yararlanma imkanı sunduğu için ayrıca önemli imkanlar sunmaktadır. Siyaset biliminden, sosyolojiye; tarih biliminden kültürel ve iktisadi çalışmalara kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Hukuk ve düzen arayışı da bu bağlamda anlaşılması gereken önemli alanlar olarak politik psikoloji literatürüne katkı sunmaktadır.

Yukarıda ifade edilen hususlar dikkate alındığında dergimizin bu sayısında yer alan makaleler ve kitap tanıtım çalışması oldukça temel değerlendirmeler ortaya koymaktadır. Nitekim Faruk Saruhan tarafından kaleme alınan Türk Ocakları ve Halkevleri örneğinden yola çıkarak kimlik gelişiminin kökenlerini araştıran yazı, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerine dair önemli analizler sunmaktadır. Tuğba Akman tarafından Anti-Demokratik fikirlerin neden benimsendiğine dair yapılan çalışma iddialı analizler ortaya koymaktadır. Böylece Sartre gibi bir filozofun totaliter fikirlere duyduğu sempatinin psikolojik temellerine değinmeye ve tartışmaya çalışan iyi bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Musiki örneği üzerinden Kemalizm'in hızlı modernleşme olgusunu tartışan Adem Çiçek, Kemalizm'in modernleşme hedefinin müzik ve kültürel faaliyetlerle olan bağına ortaya koyması bakımından önemli bir eser ortaya koymaktadır. Kitlelerin bilgeliği teması üzerinden önemli bir kitap çalışmasını analiz eden Zubeyr Şakar, James Surowiecki'nin kitleler ve bilgelik arasında ne tür pozitif ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Bu sayıda yukarıda kısaca söz ettiğim yayınların akademik katkı yapacağı ve okuyucuya farklı perspektifler sunacağı inancımınla, iyi okumalar diliyorum

Alim YILMAZ

**TRACING THE ORIGINS OF IDENTITY FORMATION IN
ATATÜRK'S NATIONALISM: INSIGHTS FROM TÜRK OCAKLARI
AND HALKEVLERİ**

Faruk Saruhan¹

Abstract: During the eighteenth and nineteenth centuries, the Ottoman Empire first sought remedies for its relative backwardness in its struggle with Western Civilization, and then, in the disintegration phase, tried to establish a national state from the remaining remnants. The Ottoman Millet system, which was shaped around religious minorities, proved unsuccessful in granting independence to Christian nations inspired by the 1789 French Revolution, following the Balkan Wars. In the meantime, there emerged an idea to create a new nation from the Muslim Arab and Turkish populations under Ottoman rule. However, this project failed due to the Arab nations' collaboration with the Allied Powers against the Ottoman Empire during World War I. In the political sphere, the unsuccessful attempt to establish a Parliamentary Monarchy during the reign of Abdulhamid II (1876-1908) led to an increasing unrest among the Ottoman intellectuals of that time. The Young Turk Movement, founded by exiled intellectuals during Abdulhamid II's era, merged with a military-originated rebellion against the Sultan in the Balkans. Initially named the Committee of Union and Progress, this coalescence later transformed into a political party,

¹PhD Candidate, Institute of Graduate Studies in Political Science and Public Administration, Istanbul Medeniyet University, Istanbul/Türkiye

e-mail:faruksaruhan1907@gmail.com ORCID NUMBER: 0009-0009-0293-5399

Doi:10.5281/zenodo.10436559

Geliş Tarihi: 07 Ocak 2023

Kabul Tarihi: 2 Mayıs 2023

Received: 07 January 2023

Accepted: 2 May 2023

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Saruhan, F. (2023). Tracing The Origins of Identity Formation in Atatürk's Nationalism: Insights From Türk Ocakları And Halkevleri. *Politik Psikoloji Dergisi*, 3(1), *-*

becoming a powerful political force that left its mark on the final years of the Ottoman Empire. The predominant ideologies of this party during its brief period in power were Turkism and Nationalism, which significantly influenced the empire's concluding era. All of these efforts culminated in the establishment of the Republic of Turkey as a national state on October 29, 1923. In this context, this study aims to examine the historical background of the idea of establishing a modern nation-state and creating a nation, which can be defined through the analogy of first forming a national state and then constructing a nation. It aims to explore this concept from a psychopolitical perspective, taking into account relevant nationalism theories.

Keywords: Nationalism, Committee of Union and Progress, Turkism, Ottomanism, Kemalism, Atatürk Nationalism,

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNDE KİMLİK OLUŞUMUNUN KÖKENLERİNİN İZİNİ SÜRMEK: TÜRK OCAKLARI VE HALKEVLERİNDEN İÇGÖRÜLER

Öz: *On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu önce Batı Medeniyeti ile girdiği mücadelede görece olarak geri kalışına çareler aramış, daha sonra ise parçalanma evresinde elde kalan bakiyeden bir milli devlet kurma çabasına girmiştir. Dini azınlıklar temelinde şekillenen Osmanlı Millet sistemi, 1789 Fransız Devriminden ilham alan Hristiyan milletler ile girilen Balkan Savaşları sonunda, bu milletlerin bağımsızlıklarını kazanması neticesi başarısız olmuştur. Bu arada bir dönem Osmanlı'ya bağlı Müslüman Arap ve Türk Halklarından yeni bir ulus yaratma fikri ortaya çıkmış, ancak bu projede Arap Milletlerin Birinci Dünya savaşında Osmanlıya karşı İtilaf devletleri ile iş birliği yapmaları sonucu başarısız olmuştur. Siyasal alanda, II. Abdülhamit (1876-1908) döneminde Parlamenter Monarşi denemesinin de başarısız olması özellikle zamanın Osmanlı aydınları arasında huzursuzluğun giderek daha da artmasına neden olmuştur. II. Abdülhamit Döneminde sürgüne gönderilen aydınların kurduğu Jön Türk Hareketi, Balkanlar'da Sultan'a karşı isyan eden asker kökenli hareket ile birleşip önce İttihat ve Terakki Komitesi adını aldı, daha sonra siyasi partiye dönüşerek güçlü bir siyasi hareket olarak Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarına damgasını vurmuştur. İşte bu partinin kısa iktidarı döneminin başat ideolojisi olarak Türkçü ve Milliyetçi akımlar imparatorluğun son dönemine damgasını vurmuştur. Tüm bu çabalar 29 Ekim 1923 yılında milli bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile neticelenmiştir. Bu kapsamda bu çalışma; önce bir Milli devlet kurma, sonra bir Ulus inşa etme analojisi ile tanımlanabilecek modern bir milli devlet kurma ve millet yaratma fikrinin tarihsel arka planını, milliyetçilik teorilerini göz önünde bulundurarak psikopolitik perspektiften incelemeyi amaçlamıştır.*

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, İttihat ve Terakki Cemiyeti, Türkçülük, Osmanlıcılık, Kemalizm, Atatürk Milliyetçiliği

INTRODUCTION

The Turkish people possessed a profound awareness of their significant contributions to the historical narrative of Islam and embraced a deep sense of pride in their role. However, this pride was not based solely on their Turkish nationality or ethnicity, but rather on their identification with the Ottoman Empire. The Ottoman Empire's primary purpose was to uphold and fulfill religious mandates, and therefore, triumphs achieved in warfare were perceived as victories for Islam as a whole (Kushner, 1998) .

The Ottoman state maintained a clear demarcation between the ruling class and the general population, known as the reaya. Within this social structure, the responsibility for production primarily rested upon the reaya, who also contributed to war efforts. Taxation was regarded as an obligatory duty of the reaya. Being a "Platonic" state, it was believed that the rulers enjoyed a higher standard of living compared to the ruled. The state functioned primarily to serve the interests of the ruling class rather than the general populace (Akşin, 2007) .

It is not unexpected that within the realm of patriotic intellectuals in the Ottoman Empire, there existed individuals who pursued diverse ways for national redemption and rejuvenation.

As a young Ottoman patriot, the path that led to Kemalist nationalism of the 1930s, passing through Pan-Turkism and communism in its most statist form, is of course unique and special to Şevket Süreyya Aydemir (Bora, 2008).

Similar to pre-revolutionary France, the Ottoman society didn't undergo a comparable post-revolution transformative process. Unlike the urban bourgeoisie's vision of an all-encompassing revolution involving peasants and workers, this aspiration didn't come to fruition in the Ottoman context.

Instead of a bourgeoisie-led revolution including peasants and urban workers, the Ottoman Empire's modernization in its last 150 years was mainly driven by high-ranking military officials and bureaucrats, using a top-down approach. Initially centered on Ottomanism for unity, this evolved into Islamism under Abdulhamid II and later into Turkism, especially with the Committee of Union and Progress. Following the empire's end and the Turkish Republic's inception, this ideology became a more inclusive, non-expansionist Turkish nationalism, greatly shaped by Mustafa Kemal.

Şevket Süreyya Aydemir's literary work, titled "Suyu Arayan Adam," serves as a notable exemplar within the genre of autobiographical literature, offering a

psycho-political analysis of the Ottoman Empire's withdrawal from the Balkan region and subsequent relocation to Anatolia, as witnessed and interpreted by an Ottoman intellectual. Within our research, we will utilize Aydemir's analytical perspective to enhance our comprehension of this historical phenomenon.

I. NATION, FRENCH REVOLUTION AND NATIONALISM

The term "millet" originates from the Arabic root "imlâl," meaning to write from memory or dictate. It denotes something confirmed and corrected. In Islam, "People of the Book" refers to those following religions with organized scriptures, like Jews and Christians. During the Ottoman era to the early Republic, "millet" referred to religious groups, grouping followers by religion (e.g., Orthodox millet included Serbs, Bulgarians, Greeks). Armenians were split into three millets (Gregorian, Protestant, Catholic) in the 19th century (Şentürk, 2005).

The term "Ulus" (Nation) gained prominence after the language reform in the Republican era, equating to "nation." The Latin "Nasci" (birth) connects to emerging nations and nationalism. The Republican period is a rebirth, building a nation from a fallen empire. To define Atatürk nationalism, grasp the impact of the 1789 French Revolution and related ideas shaping this ideology.

In order to comprehend the French Revolution, it is imperative to gain insight into the financial circumstances of the French state in 1789. Prior to that year, the assembly known as Etats Généraux had not convened since 1614. As the king of France faced a severe fiscal crisis and had exhausted all ways for securing funds, he was compelled to convene this assembly. Subsequently, this parliamentary assembly became the catalyst for the revolution. Similarly, the American Revolution also ensued due to underlying financial motivations (Akşin, 2007) .

The concept of nation holds significant importance, yet the contributions of Emmanuel-Joseph Sieyes, a renowned intellectual of the French Revolution, are often overlooked in existing literature and research on this topic. To thoroughly examine the French Revolution and its purported influence on the emergence of nationalism, it is crucial to highlight Sieyes' definition, which serves as a guiding principle for understanding Western-Style nationalism. In the eighteenth century, French society traditionally consisted of three Etat (Class). The first Etat comprised members of the clergy (Clergymen, First Etat), the second Etat consisted of nobles holding feudal titles (Second Etat), and the Third Etat, or Tiers Etat, encompassed all other citizens. The clergy constituted a population of approximately 130,000 individuals, the nobility numbered around 140,000, while the commoners accounted for a significantly larger segment with approximately 25,000,000 people (Huberman, 2011).

The segment referred to as the Third Etat (Class) consisted of peasants, workers, and the bourgeoisie. Sieyes himself belonged to a bourgeois family. Out of the 1,200 members of the Etat Generoux, 578 were from the Third Etat (Class). The main cause of conflict between the aristocracy and the Third Etat, encompassing the bourgeoisie, workers, and peasants, was the inequality in privileges and access to high positions. As the king was unwilling to make these changes, the General Assembly was dissolved. Following Sieyes' proposal, on June 17th, 1789 the Third Estate declared itself the National Assembly. With this decision, they demonstrated their refusal to acknowledge class distinctions. Simultaneously, the representatives of the Third Etat confirmed that they would not recognize any tax imposed without their consent (Ağaoğulları, 2010).

In the introduction to his book(2005) "*Qu'est-ce que le Tiers Etat?*" (What is the Tiers Etat?), written in 1789, Emmanuel Joseph Sieyès begins by stating that the plan of this writing is quite simple.

We have three questions to ask:

- 1- What is the Tiers Etat? **EVERYTHING**
- 2- What has happened so far within the political order? **NOTHING**
- 3- What do they want? **TO BECOME SOMETHING**

In his book, Sieyes argues that the noble class is useless, burdensome to the nation, and not truly a part of society. Such a class is undoubtedly foreign to the nation due to their laziness. The noble class is also not considered less foreign to us with their civil and political rights and privileges. In light of Sieyes' statements, what he actually aims to explain is how a good system of government should function (Sieyes, 2005).

After conducting detailed analyses of the meaninglessness of differences between social classes, Sieyes provides the famous definition of the nation that characterized the French Revolution. When asked, "What is the Nation?" Sieyès (2005) famously responded with the following definition: "What is a Nation? It is a common community of people living under the same law, represented by the same legislative body, and so on"(Sieyes, 2005)

So, in the new French Nation, no one will have a privilege that does not stem from the laws, and no one who does not receive delegation from the people will be represented in the national assembly. At the end of the first chapter of the book, Sieyes (2005) uses these striking expressions: "Therefore, the Tiers Etat embraces everything that belongs to the nation; anything that is not included in it cannot be considered as part of the nation. So, what is the Tiers Etat?" **EVERYTHING.** ((Sieyes, 2005)

When considering Mustafa Kemal's speeches and statements during the establishment years of the Republic, such as his Tenth Year Speech, it can be observed that there are parallels with Sieyes' notions of the laziness of the nobility and the industriousness of the Tiers Etat. Examples like "We achieved a lot in a short time," "The Turkish nation is intelligent," "The Turkish nation is hardworking," or "The Peasant is the master of the nation" reflect similar ideas (<https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/onuncu-yil-soylev>).

The formation of a nation is a topic that has always been debated, whether it is a creation or a phenomenon that is revived through the construction of a common language based on historical cultural similarities. The French Revolution, as is known, was the result of the organization of the bourgeois class leading the peasants and workers. Why did the bourgeoisie need the concept of nation or people? This is an important question. In fact, it is related to the social status of wealth. In times when having money was not enough to claim nobility or rights, being rich did not give the right to protest against social inequality. Therefore, this protest had to be made on behalf of the wider masses. On the contrary, there was a deep-rooted prejudice that those who had a lot of money would not have a clean reputation in the spiritual realm. The bourgeoisie, who could not say, "I will speak because I have money, and you will listen," came up with the idea of saying, "I am speaking on behalf of the nation, and therefore you will listen to me." (Belge, 2011). The crux of the matter lies here. It should not be forgotten that Emmanuel Joseph Sieyes was also a member of the bourgeoisie. It can be said that French-style nationalism is a clever creation. There is no reason not to draw parallels between the creation of the Turkish Republic. Mustafa Kemal, who was an Ottoman Pasha, was speaking on behalf of the nation after April 23, 1920.

In fact, even before Mustafa Kemal, Ottoman intellectuals had contemplated adapting the French Revolution to Ottoman society. For instance, Namık Kemal's approach to the French Revolution is quite interesting. Namık Kemal attempted to make the ideology of the French Revolution more acceptable to Muslims by dressing it in Islamic or indigenous attire. For example, he adopted Jean-Jacques Rousseau's theory of social contract and claimed that it existed in the oath(biat) ceremony of loyalty. According to Namık Kemal, everyone living in the Ottoman homeland is a citizen, regardless of their language or religion. This was referred to as "İttihad-ı Anasır" (unity of elements), which can be understood as Ottoman nationalism (Akşin, 2007).

1. A. THE PSYCHOPOLITICAL AND POLITICAL SITUATION IN THE OTTOMAN EMPIRE AT THE END OF THE NINETEENTH CENTURY

In "Suyu Arayan Adam," Şevket Süreyya Aydemir's novel, chapters detailing Edirne's condition during the Ottoman-Greek War (1897) and the Balkan Wars offer psycho-political insights from an Ottoman citizen's viewpoint. In his book "Suyu Arayan Adam,"(2021) which contains profound analyses of the years when the Turks withdrew from the Balkans, Şevket Süreyya Aydemir describes the year 1897 as follows. The author mentions that his birth coincided with a year of war, marking the dissolution of an era, that is, the decline of the empire. Aydemir also states that as one of the thousands of nameless children, he had his share of this collapse. The author also describes in his book the chaos and turmoil in the Balkans, explaining how gangs belonging to different nations(Greek, Bulgarian and Serbian) launched bloody attacks on each other's territories.

As can be understood from the above excerpt, the modernization efforts of the Ottoman Empire, which began during the reign of Sultan Selim III (1761-1808) and continued with Sultan Mahmud II, did not yield the desired results. The Empire, particularly due to Russia's Pan-Slavism policy and the nationalist separatist movements supported by Russia in the Balkans, witnessed the declaration of independence by the Greeks, Serbs, Bulgarians, and Albanians. In the year 1897, which coincided with Şevket Süreyya Aydemir's birth, the Greeks once again sought to gain new territories in Thrace, leading to the outbreak of war. Surprisingly, the Ottoman Empire emerged victorious from this war. However, it is now known to everyone that these temporary victories were not enough to halt the process of fragmentation.

The final situation in the Ottoman Empire, which considered itself a European empire during its establishment and development, is far from encouraging. Edirne, which once served as the capital of the Empire, has now become the last bastion of resistance as it withdraws from the Balkans. It has turned into a battleground where the insurgents roam freely and launch attacks. The residents of the city face an extremely insecure environment. The city serves as a stage for the bloody conflicts of Balkan nationalism. After the loss of millions of square kilometers of territory, it has become a gathering point before seeking refuge in Anatolia.

In the same book, Şevket Süreyya Aydemir(2021) describes the Ottoman Empire, which he refers to as a fairy tale, as a groundless illusion and asserts that its collapse was not merely the result of the Balkan Wars or World War I but had

already occurred as a collapse of a spirit and a mindset. He contends that the Ottoman Empire had already collapsed before the Great War and the Balkan defeat.

The lines above represent the written manifestation of profound disillusionment in the soul of an Ottoman intellectual, reflecting the collapse of an empire. It defines this collapse as the downfall of a spirit, a mindset. From this point onwards, they would either completely disintegrate or embark on a new beginning with a new spirit. Here, we can find the foundations of the establishment of the new Republic of Turkey in the political and social changes initiated by the Committee of Union and Progress (CUP). The entry into the First World War on the side of Germany in 1914 constituted the military steps towards this liberation. However, they failed. Their situation became even more challenging as they needed to engage in another war. This war would now be called the War of Independence. This war, which began on May 19, 1919, would continue until October 6, 1923, the day of the liberation of Istanbul from enemy occupation.

II. OTTOMAN EMPIRE, MODERNIZATION AND NATIONALISM

The reform and modernization movements, known as the Nizam-i Cedid or New Order, which began with Sultan Selim III, continued during the reign of Sultan Mahmud II (1808-1839), who is sometimes referred to as the "Mad Peter" of the Ottoman Empire by certain historians. However, Mahmud II saw the key to the success of reforms in *strengthening centralization* and started with that. He first eliminated the ayan (local notables), and then abolished the Janissary Corps (1826), which he saw as an obstacle to reforms. Furthermore, Mahmud II established modern schools in the Western sense, sent students to Europe, and published the first Turkish newspaper. He also created a rational bureaucracy to implement a modern type of division of labor. The centralization and bureaucracy established by Mahmud II brought about a multidimensional change in terms of power within the Ottoman state. A bureaucracy group emerged alongside the Sultan, responsible for driving the modernization process. As a result, during the later years of Mahmud II's reign, modernization became the state philosophy (Turhan, 1951).

The inception of the centralized state under Mahmud II, accompanied by collaborative bureaucrats, established a lasting government administration model. Spearheaded by the military and complemented by bureaucrats, top-down modernization persisted into the Republican era. Mahmud II's reforms paved the way for the 1839 Tanzimat Edict, forming the foundation for subsequent reforms with both European aspirations and the preservation of empire's unity in mind.

Around seventeen years after the Tanzimat edict, the "Islahat Edict" was issued in 1856, introducing the novel idea of "Ottomanism" for the first time. Ottomanism aimed to unite the diverse nations within the empire. Yet, it became clear that this concept couldn't prevent the empire's unity from deteriorating. The Balkans saw Greek, Bulgarian, and Serbian separations, spurred by Russia's Pan-Slavism influence in the region

Terms that are derogatory towards non-Muslim populations would not be used. In courts, testimony from Christians would be accepted, and witnesses would swear on their own religious books. The term "*citizen*" is used to refer to the subjects at the beginning of the decree. *"If we consider the 1839 decree as issued for Muslims, we can also consider the 1856 decree as a document issued for Christians."* The 1856 decree did not please the Muslim ulema (religious scholars) and also did not satisfy the Church clergy. This was because their powers and interests over the communities known as "millets" were restricted. While the 1839 decree did not provide a constitution for the Muslim population, the 1856 decree became the beginning of the constitutional development of Christian "millets" and served as a manifesto for their national independence aspirations (Berkes, 2022).

Understanding the foundation of the early Republic of Turkey necessitates awareness of the period's ideas and proposed solutions. Concepts like the Republic, parliamentary system, and constitutional democracy were extensively deliberated within the empire. Mustafa Kemal later interpreted and acted on them. Ottoman intellectuals, bureaucrats, and military members with European exposure, particularly in France, significantly influenced these developments. This led to the emergence of political movements and key figures, notably the Young Ottomans, who played a pivotal role in declaring the First Constitutional Era (I. Meşrutiyet) in 1876

In the 19th century, modernization, Tanzimat reforms, and Western influence through the press spurred Ottoman intellectual opposition around the 1860s. The Young Ottomans, including figures like Şinasi, Namık Kemal, Ziya Pasha, and Ali Suavi, emerged as pioneers by 1865. Despite differing views, they collectively advocated for a constitutional, legitimate government to rescue the state.

The Young Ottomans, exposed to Western republicanism and nationalism, viewed these ideas as detrimental to Ottoman society. They proposed a Constitutional Monarchy with an Islamic identity. While influenced by the West, they introduced Islamic perspectives on political power. They defended "Unity of Elements"(İttihad-ı Anasır) and "Islamic Nation"(İslam Milleti) against nationalism. These seemingly contradictory ideas laid groundwork for modern Turkish thought. Their concepts of "progress," "freedom," "constitutionalism," and "patriotism" profoundly influenced Turkish intellectuals.

The Constitutional Period (Meşrutiyet era) was declared in 1876, but shortly after, it was terminated by Abdulhamid II through an indefinite adjournment of the parliament (Karpas, 2021). The decision to adjourn the parliament instead of fully dissolving it led to the emergence of new freedom movements.

The period of II Abdulhamid is generally referred to as the era of despotism. It was a time when political liberties were restricted, but modernization movements continued. Especially the **educational institutions** planned during the Tanzimat period were spread throughout the country, and significant advancements were made in **transportation and communication** (Kodaman, 1999) .

While unable to prevent the state's collapse, modernization movements introduced ideas that challenged traditional Ottoman foundations. Concepts like homeland, nation, liberty, equality, and constitutionalism entered through embassies, students, schools, Western educators, translated books, and minority interactions with the West. These Western ideas significantly impacted Ottoman intellectuals.

Modernization movements triggered political, social, administrative, cultural, and economic changes, fostering the growth of nationalism. Improved transportation, trade, communication, and press led to social mobility and cultural progress, cultivating a global sense of identity and the idea of nationalism. The Ottoman Empire's modernized bureaucracy, centralized structure, education, and culture efforts notably led to the emergence of Turkish Nationalism.

2. A. TURKISH NATIONALISM; HOW CAN I SAVE THE STATE? FROM THE NEW OTTOMANS TO THE YOUNG TURK

Since the Tanzimat period, the opening of modern schools and the establishment of the "Encümen-i Daniş"(Council of Education) (Berkes, 2022) in 1851 have contributed to the growing interest in the Turkish language and its evaluation by Şinasi and subsequent intellectuals as a means of modernization and identity. This, in turn, has further contributed to the development of Turkish nationalism.

In modern administrative organization, public services, citizenship responsibilities, and the emerging division of labor in the economy have brought about significant changes to the traditional Ottoman political and social structure. Parallel to these developments, political modernization has gradually **merged with nationalism** over time (Ward, 1976).

The Balkan Wars of 1912-13 brought profound disappointment to both state administration and the people due to their defeat. Losing almost all of its European presence, the nation sought refuge in Anatolia. To comprehend the psycho political collapse from this retreat, consider Şevket Süreyya Aydemir's descriptions. Şevket Süreyya Aydemir(2021) asserts that after suffering a heavy

defeat in the Balkan Wars, the only place for the Turkish-Muslim nation to go was Anatolia. However, he also emphasizes that even the state leaders were unfamiliar with Anatolia, and furthermore, Anatolia was home not only to Turks but also to Greeks, Arabs, Kurds, and Armenians, and they were also regarded as strangers in this land. He mentions that they only knew Anatolia through the soldiers sent from Anatolia to the Balkans, but even these soldiers were hesitant to integrate into the local population. Nevertheless, necessity has now compelled these distinct nations to live together in Anatolia

A generation once dedicated to spreading Allah's commands worldwide now faced returning to unfamiliar lands. Uncertain of their reception, they encountered Greeks, Kurds, Arabs, and Armenians also part of the Ottoman Nation. This struggle was a decisive battle for re-existence, with victory or loss at stake.

32 years after Sultan Abdülhamid II terminated the First Constitutional Era in 1876, he embraced "Islamism" after Balkan territorial losses, aiming at Arabs and Turks. Yet, opposition from soldiers and civilians, weary of his autocracy, led to the reopening of the parliament in efforts to restore political freedoms.

In this context, the Committee of Union and Progress (CUP), which left its mark on Turkey's recent history, was initially established in 1889 as a secret organization called "İttihat-i Osmani" (Ottoman Union) by the students of the Mektebi Tıbbiye-i Şahane (Imperial School of Medicine). Its goal was to restore constitutionalism and maintain the unity of the Ottoman Empire. In the same year, the organization merged with the İttihat (Ottoman Union) and Terakki (Enlightenment; progress through the education and technical means of contemporary civilization) Society, founded by Ottoman intellectuals abroad in Paris. As a result, it became known as the Committee of Union and Progress (CUP) (Temo, 1987).

However, as a political force, the Committee of Union and Progress (CUP) emerged through the merger of the Osmanlı Hürriyet Cemiyeti (Ottoman Liberty Society), which was established in 1906 in Thessaloniki by certain officers of the Third Army, and the Terakki (Progress) and İttihat (Union) Society founded in Paris in 1907 (Akşin, 1980). An organization that was initially known as Terakki and İttihat for a short period later began to be referred to as the İttihat ve Terakki Cemiyeti (Bleda, 2010)

Although they frequently used the term "**freedom**" the primary motive that drove them was not freedom in the sense of establishing a constitutional government. Their cause was to preserve the empire. The homeland was being lost, and it was necessary to save the nation.

Some of the minority groups living in the Ottoman territories believed that they could contribute to their own nationalist and separatist ideas by supporting the İttihat ve Terakki. In return, the İttihat ve Terakki Society's expectation from

constitutionalism was to at least effectively govern the remaining territories of the Ottoman State, ensuring unity and integrity, strengthening the dominant Turkish element, and granting rights to Turkish sovereignty (Dürü, 1965).

However, while advocating Turkish nationalism openly, they did not see any benefit in alienating different ethnic groups from the empire. On the contrary, they believed in the idea of "Ottomanism" by recognizing that Turks were already the founding element of the Ottoman State (Hanioglu, 2001).

In 1908, Abdulhamid II decided to reopen the parliament. Minority deputies openly accused the İttihat ve Terakki Society of promoting Turkish nationalism during the parliamentary proceedings. They increased their criticisms over time.

The İttihat ve Terakki Cemiyeti's rule can be divided into two phases: 1908-1913 as a parliamentary pressure group, and 1913-1919 when they held full government power. These periods have distinct political events. Yet, during their effective control, they sparked a nationalization movement shaping the practices of the future Turkish Republic in social and economic realms.

The İttihat ve Terakki Society aimed to address Balkan Muslim migrants' challenges and prevent Anatolian conflicts with non-Muslims. Moreover, its important social breakthroughs, including promoting national music, film production and education, should not be ignored. Additionally, they sought to establish a national bourgeoisie class to cultivate a national economy.

The concept that left its mark on the era of İttihat ve Terakki was the notion of National (Milli).

The creation of a **National Economy** movement was seen as inevitable. According to economic historian Zafer Toprak, the İttihat ve Terakki can be considered as the architects of the Turkish bourgeoisie. They believed that a society consisting only of soldiers, officials, and peasants could not transform into a modern state (Toprak, 1982).

The İttihat ve Terakki Society's Turkish nationalism policy evolved, influenced by Turkist Russian intellectuals, occasionally aligning with Pan-Turkism. Notably, Yusuf Akçura and the Türk Ocakları Society were prominent during this shift. From Russian-exiled intellectuals emerged Pan-Turkism or Turanism, a new Turkish nationalism. It aimed to forge a unified Turan alliance encompassing Turkey, the Caucasus, Turkistan, and even Afghanistan. This vision included various Turkic groups, including Russia-residing Tatars.

The parallel drawn by Political Scientist Baskın Oran between the Committee of Union and Progress (CUP) and Mustafa Kemal's practices is indeed interesting at this stage.

The policy implemented by the Committee of Union and Progress (CUP), also known as the Young Turks, after gaining control of the state and which they had previously concealed, had two key concepts: **Turkism and Westernization**. Especially during the war years when the notion of "relative independence of the state" came into action, the Young Turks found the opportunity to implement these two policies as they desired, just like Atatürk utilized the 1929 global economic crisis for the implementation of his nationalism. (Oran, 1988)

Westernization or Modernization was indeed a crucial goal for the Committee of Union and Progress (CUP), just as it was for Mustafa Kemal. Perhaps when you hear about the steps taken towards modernization after that, you will be surprised by the similarities it shares with the Mustafa Kemal era.

Capitulations; One of the most important steps taken by the Committee of Union and Progress (CUP) in terms of modernization was undoubtedly the unilateral abolition of **capitulations** on **September 9, 1914** (Ahmad, İttihat ve Terakki 1908-1914, 2004, p. 191). However, we know that capitulations were actually abolished through the signing of the Treaty of Lausanne on July 24, 1923. This step was crucial for the creation of a national economy and a national bourgeoisie.

Education; A notable aspect of the Committee of Union and Progress (CUP) era was its educational reforms. Emerging from the Tanzimat period and driven by Ottoman intellectuals aiming to counter Western influence, the CUP era witnessed substantial education investments. Even amid struggles to fund Edirne's liberation, the education budget consistently grew. Starting at 200,000 lira in 1908, it surged to 660,000 in 1909, 940,000 in 1910, and peaked at 1,237,000 lira in 1914 (Avcioğlu, 1974, s. 274). Mustafa Kemal recognized that national education was vital for forming a new nation. Upon the Republic's proclamation, the Law on Unity of Education (Tevhid-i Tedrisat) passed on March 3, 1924, in the Turkish Grand National Assembly. This law abolished religious schools (medreses) and placed all schools within Turkey's borders under the Ministry of National Education.

Exemption from Military Service for Teachers; During World War I, teachers of military age were spared for education. Associations like Milli Talim ve Terbiye, Halka Doğru, and Türk Ocakları (1912) emerged to advance public education. During the CUP era, these groups organized conferences for citizen education, focusing on Turkism and Pan-Turkism to promote awareness.

Villagers and Women; The Committee of Union and Progress focused on villagers and women for awareness. They aimed to boost agriculture with technical tools, investing in irrigation and reforestation. Farm machinery, tools,

and seeds were provided to landowners, aided by German experts. Modernizing agriculture, they sent 150 Turkish students to Germany for advanced farming methods (Ahmad, İttihatçılıktan Kemalizme, 1986, s. 56) . Under the Committee of Union and Progress, women's rights advanced significantly. Universities and high schools opened to women. Ziya Gökalp and others introduced feminism, opposing veils. Their writings encouraged women to unveil their faces, even if not entirely removing veils. Enver Pasha formed an association during the war, substituting women for men in military workshops. Thousands of women were employed, leading to the creation of the first women's labor battalion, serving in the rear areas of the First Army. Historical records substantiate Mustafa Kemal Atatürk's recognition of the significance of these societal groups. Consequently, after the establishment of the Republic, significant strides were made in improving the socio-political rights of both villagers and women.

Turkish Language and History; In foreign schools, it has been made mandatory to teach history and geography in Turkish. New school textbooks suitable for Turkish language and culture have been prepared, and foreign classics have been translated into our language. Mustafa Kemal also attached special importance to the subjects of history and language. The Turkish Historical Society (1931) and the Turkish Language Institution (1932) were established.

Importance of Arts; Under the Committee of Union and Progress, art witnessed substantial progress. An annual state painting exhibition began in 1916, promoting various art forms, especially painting. Two conservatories, for men and women, introduced Western music to Anatolia. Theaters in Istanbul received funding for state theater growth, and an actor training school was founded. Remarkably, Turkish female theater performers emerged during World War I's end. Amid ongoing war and military focus, art remained essential. Mustafa Kemal emphasized art's role, establishing the Academy of Fine Arts in 1928 to advance painting, sculpture, and architecture. This academy stands as a crucial institution for contemporary Turkish art.

Secularization; Besides education and art, the Committee of Union and Progress era saw substantial modernization and secularization through concrete legal actions. In 1916 party congress, a draft law to remove the duality between Sharia and modern laws was prepared and widely accepted (Avcıoğlu, 1974) . The draft introduced marriage without religious distinction for all Turkish citizens. Despite conservative protests, the Quran was translated into Turkish, and Friday sermons were delivered in Turkish. Religious publications were closed, initiating a secularization process to free society from religious dogma.

Gregorian calendar, Weight and length measurements; Under the Committee of Union and Progress, significant changes occurred, like adopting the Gregorian calendar, standardizing weights and measures, language reforms, and establishing the Scouting Law.

Alphabet Reform; The adoption of the Latin alphabet was considered during that time, but instead, Enver Pasha implemented a limited-scale alphabet reform that maintained adherence to the Arabic alphabet to prevent hindering the reading of various forms of the old script.

Erik-Jan Zürcher's research reveals that principles forming the Six Arrows of the Kemalist Revolution were established decades before the revolution. Figures like Ahmet Rıza, Abdullah Cevdet, and Ziya Gökalp played pivotal roles in reviving and strengthening laicism, which was temporarily overshadowed during the Ottoman Empire (Zürcher, 2009).

Both the Ittihat and Terakki Society and Mustafa Kemal spearheaded extensive modernization endeavors upon their ascent to power. Notably, these initiatives were characterized by a top-down approach, as they were not prompted by societal demands but rather executed by military and civilian bureaucrats. Consequently, in order to bridge the gap between the planned innovations and the general public, the establishment of institutions became imperative. During the Committee of Union and Progress era, the Turkish Hearths (Türk Ocakları) assumed a prominent role, while the Mustafa Kemal period witnessed the rise of the Public Houses (Halk Evleri), which played a crucial part in disseminating information about the envisioned reforms.

III. THE KEY ORGANIZATIONS OF TURKISH MODERNIZATION: FROM THE TÜRK OCAKLARI TO THE HALKEVLERİ

Türk Ocakları:

Namık Kemal, a prominent intellectual within the Ottoman Empire, played a pivotal role in introducing and popularizing “*nationalist*” terminology, including notions such as homeland, **patriotism, nation, freedom, and equality**. Through his writings and theatrical works, Namık Kemal aimed to emphasize the significance of these concepts in both Turkish and Ottoman contexts, with the overarching objective of preserving the unity of the state (Uzer, 2016)

After the Ottoman Empire fell, these concepts (Ottomanism, Islamism, Turkism, Nationalism) were used to build the new Turkish nation in the Republic of Turkey, evolving over time.

In the context of the Ottoman Empire, the concept of Ottoman Millet initially included all non-Muslim subjects. However, during the Committee of Union and Progress era, it merged with Pan-Turkism, extending to incorporate Central Asian Turks. This shift transformed Ottoman Millet into a tool for nationalist promotion. This period saw the emergence of Türk Ocakları associations carrying this ideology. The Young Turk ideology was marked by positivism, rationalism, and support for a constitutional monarchy, driven by nationalism. Their goal was

to establish a rational, technologically advanced societal order for state rejuvenation. Intellectuals were to guide the people toward "goodness." This populist approach aimed to enlighten the masses with preferred values. Over time, Young Turks' populism became intertwined with nationalism (Köker, 1993).

Turkish nationalism aimed for an Asian imperial vision or an Anatolian nation-state, given the Ottoman Empire's Balkan losses. After ceding Balkan territories, nationalists sought alliances with Central Asian counterparts to restore a significant empire. This vision drew from Turkist thinkers in Caucasus and Azerbaijan.

Similar to Panslavism and Pangermanism, Pan-Turkism was a romantic and mystical vision. It enabled Turkish nationalism within the Ottoman Empire by celebrating Turkish qualities, recalling their historical grandeur, and suggesting new territories despite ongoing losses.

Unlike Pan-Germanism supported by a strong Prussia, Pan-Turkism differed. It lacked backing from a robust economy and military, relying on a weakened empire. This disparity caused a gap between aspirations and efforts, resulting in frequent disappointments.

Pan-Turkism's goals required Russia's defeat or disintegration, a powerful neighbor. After Russia's losses to Japan and the 1905 Revolution, Pan-Turkism gained momentum. Ottoman Empire's entry into World War I against Russia in 1914 created new opportunities. A resurgence occurred during the 1917 Revolution, leading to the brief Republic of Azerbaijan in 1918 (Georgeon,2006). After 1918, Pan-Turkism's course changed. Mustafa Kemal's collaboration with the Soviet Union in the War of Independence shifted focus to creating a Turkish state in Anatolia.

Faced with the failure of Ottomanism and Islamism to safeguard the empire, intellectuals turned to Turkish nationalism. They openly organized, backing publications like newspapers, magazines, and books for its promotion.

One of the first associations defending Turkish nationalism was the Türk Derneği (Turkish Association) founded in 1908. The president of the association is Fuad Raif, the secretary is Yusuf Akçura and the honorary president is the Şehzade Yusuf İzzettin Efendi.

The association articulates its objective in its program as the pursuit of acquiring knowledge of the history and language of all ethnic groups commonly referred to as Turks. The association has extended its reach by establishing branches in Izmir, Kastamonu, and Budapest.

The Türk Derneği (Turkish Society) balances Ottomanism politically and Turkism culturally. It emphasizes expanding Turcology and simplifying Turkish

language. The association believes evolving the language unifies the Ottoman legacy, leading members to join Türk Ocakları movement (Uzer, 2016).

Türk Ocakları was founded on March 25, 1912, in Istanbul, during Balkan War-related depression. Its initial board included Ahmed Ferid (Tek) as President, Yusuf Akçura as Vice President, Mehmed Ali Tefvik as Secretary General, and Dr. Fuad Sabit as Treasurer. Amid significant opposition and skepticism, even among Turkish intellectuals, Hamdullah Suphi noted concerns that Turkist policies of the Türk Ocakları would worsen ethnic divisions. Therefore, Türk Ocakları's establishment responded to non-Turkish nationalist groups (Sarınay, 1993).

The Türk Ocakları's goals were outlined in different regulations over time. The 1912 version aimed to uplift Turks in national education, science, social welfare, and economics, within Islamic culture. It sought Turkish race and language development. To achieve this, Türk Ocakları would establish clubs, arrange lectures, conferences, and schools, and promote economic and agricultural growth. They would guide diverse professions and artists, maintaining a national, non-political stance, avoiding political faction influence (Türk Ocağının Nizamname-i Esasi ve Dahilisi, 1328 (1912)).

Türk Ocakları's founding sparked discussions about two main issues. Firstly, it stressed a non-partisan stance, avoiding ties with political parties. Secondly, debates revolved around defining the association's activities' scope and limits.

From 1912 to 1931, Türk Ocakları played a key role in forming a new national identity, resembling a social extension of the Committee of Union and Progress (CUP). It began with Central Asian Turkish members like Yusuf Akçura, but its influence expanded. Intellectuals like Ziya Gökalp, Turkism's founder and the first Turkish sociologist, also engaged with Türk Ocakları.

Scholars have debated the relationship between CUP and Türk Ocakları. Historian Zafer Tunaya proposes that Ziya Gökalp's role in *Genç Kalemler* magazine solidified an inseparable link between these two entities (Tunaya, 1988). The consolidation of Turkism as an official policy during the Third Congress of the Union and Progress Party, which ascended to political dominance in 1913, further solidified and deepened this interconnection.

Regarding the second matter, before the 1918 congress, members held differing views on the association's scope. Some wanted it limited to Türkiye, while others sought global Turkish unity. In 1918, the association's scope expanded to include Turks worldwide, with regulations stating its purpose was the moral unity and cultural progress of all Turks.

Prominent Türk Ocakları members like Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Ağaoğlu, Akil Muhtar, Kazım Nami (Duru), Hüseyinzade Ali, and Ziya Gökalp

were central figures in the Committee of Union and Progress or served as deputies due to their shared ideology. These Turkist intellectuals greatly shaped the nationalist policies of the Union and Progress administration from 1913. The Türk Ocakları significantly influenced the Committee, with the government often following their recommendations closely.

Ahmet Ferit Bey's presidency ended in 1912 due to his resignation, causing a short period of turmoil in Türk Ocakları. Yet, this was swiftly resolved by naming Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey as the new president on May 18, 1913.

In response to the disillusionment following the Turkish defeat in the Balkan Wars, Türk Ocakları emerged as a hub for nationalist discussions. Financial backing from the Union and Progress Party led to increased activities and rapid growth in branches and membership. As World War I neared, Istanbul's Türk Ocakları saw expanding membership and branch reach. By the Armistice, the Central Türk Ocakları in Istanbul had 2743 members. In 1914, 16 Türk Ocakları opened, rising to 25 by August 1916. The 1918 Istanbul congress noted 35 branches, with President Hamdullah Suphi Bey's speeches indicating active presence in Baku, Turkistan, and China (Sarıay, 1993).

A significant majority of the members belonging to the Türk Ocakları actively took part in the national liberation war spanning from 1918 to 1923. Over this period, a considerable number of Türk Ocakları branches underwent a transformation and evolved into the Anatolian and Rumelia Defense and Law Society.

During the Republic's early years, Mustafa Kemal initially backed Türk Ocakları associations. He addressed its IV Congress on April 28, 1927, discussing religious, national, and secular education. In this statement, he said, *'Friends... One of the main areas of interest for members of the Türk Ocakları is formulated as follows: Education can either be national or religious. We have left religious education to the family and taken on the responsibility of providing national education through the state.'* (Palazoğlu, 1998)

Mustafa Kemal initially aimed to align Türk Ocakları with Republic principles and realistic cultural nationalism, spreading these values. Ocaklar, driven by nationalism, struggled to communicate reforms to the public. However, realizing they couldn't effectively convey Republic ideals, he recognized the need for a new structure. This prompted the establishment of new institutions blending nationalism (Milliyetçilik) and populism (Halkçılık) more effectively.

On March 24, 1931, Mustafa Kemal urged merging Türk Ocakları with the Republican People's Party. While causing initial unrest, they dissolved on January 10, 1931. Their assets were transferred to the Party, with 121 buildings given, 77 for local Party branches and 44 repurposed as Halkevleri (Georgeon, Osmanlı-Türk Modernleşmesi 1900-1930, 2006).

Halkevleri:

Halkevleri (Community Centers) emerged due to factors following the new state's establishment on Ottoman remnants and a new philosophy's adoption. Victory in the National Struggle's armed phase and diplomatic progress paved the way for modernization. This led to reforms in politics, law, society, and economy.

Turkey faced challenges including the 1929 global economic crisis, worsening the post-war economic difficulties. Reforms didn't reach the public well as power was concentrated among a few. Limited literacy and communication hindered awareness, slowing down understanding of new regime changes. Some referred to Mustafa Kemal as "my sultan," revealing remote areas' ongoing attachment to the sultanate. This showcased a major disconnect between people and the state.

During his trip across the country in 1930, Mustafa Kemal recognized this disconnect and took a series of measures to address it, with the establishment of Halk evleri being one of them.

During the initial years of the Republic, the desired citizen was an educated and modern individual who comprehended the reforms, accepted the regime's principles, and embraced its ideological system.

The closure of the Türk Ocakları in 1931 was not a mere coincidence, as it coincided with the official announcement of the **six arrows** of Kemalism, which formed the ideological foundation of the Single Party era and became the endorsed ideology of the state. These principles were publicly declared during the same year, attaining their definitive form during the Great Congress of the Republican People's Party in 1931. Atatürk initially introduced these principles as "Kemalism." During the Congress held in 1935, the term "Kamalism" emerged, reflecting the native language policy of that period. Subsequently, in the 1931 congress, the principles of Kemalism, embodied by the six arrows encompassing republicanism, nationalism, populism, revolutionism, laicism, and statism, were formally incorporated into the Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (Constitution) in 1937 (Yeşilkaya, 2003) .

Halkevleri's main task was to spread principles like Republicanism, Laicism, and Populism and to eliminate prevalent misconceptions among the public.

Before creating Halkevleri, thorough examination of international practices occurred. Anıl Çeçen argues that aside from this, Jacobin Clubs notably influenced Mustafa Kemal's ideology. These clubs, akin to public schools in the French Revolution, fostered idea sharing among revolutionaries, promoting revolutionary ideals among the people. Drawing from his French Revolution study, Mustafa Kemal integrated Jacobin Clubs' aspects into the notion of Halkevleri (Çeçen, 2000).

The understanding of nationalism in the New Turkish Republic combines aspects of nationalism seen in the French Revolution and incorporates the cultural aspect defined by Emmanuel-Joseph Sieyès. Crucially, this nationalist perspective within the Republic doesn't display a racially transcendent nature.

The affirmation of this perspective is evident in the definition of the nation outlined within the Republican People's Party Program of 1931. The program defines the nation as a comprehensive political and social entity comprising individuals bound together through a shared unity of language, culture, and ideal.

The primary characteristic of the nation-state resides in the notion of "nation-state-party identity," whereby the establishment of a political apparatus enables the implementation of the **"for the people against the people"** political framework (Köker, 1993) .

Halkevleri hold a central role in this structure, functioning as essential elements. One of the primary goals of Halkevleri is the significant emphasis placed on educating the population.

From the time of its establishment until 1946, there were a total of 455 Halkevi distributed as follows: 63 in urban cities, 288 in district centers (İlçe), 73 in the center of sub-districts (Bucak), 28 in villages, 2 in neighborhoods (Mahalle), and 1 located abroad specifically in London (Çeçen, 1990) .

Operating until 1946, Halkevleri, faced criticism upon the Democratic Party's entry into parliament that year. Previous support from civil servants of different levels diminished. The Democratic Party's complete control in 1950 led to Halkevleri's permanent closure on August 11, 1951, during which all Halkevler's assets were transferred to the Treasury.

CONCLUSION

Whether referred to as Atatürk Nationalism or Kemalism, these two concepts were not merely ideas that occurred to Mustafa Kemal and his comrades overnight. They were the culmination of solutions devised by patriotic soldiers, bureaucrats, and civilian intellectuals as a means of finding salvation from the crises that befell a long-standing imperial past. It is the story of a group of individuals who first built a national state and then constructed a nation after the loss of a colossal empire.

The intellectual underpinnings of Atatürk's Nationalism can be readily discerned, tracing their origins from the New Ottomans and the Young Turks movement within the intellectual sphere, as well as politically during the era of the Committee of Union and Progress. It is not erroneous to assert that these movements drew substantial inspiration from the French Revolution as a central

source of cultural nationalism. The primary challenge confronting both the New Ottomans and the Committee of Union and Progress pertained to the question of safeguarding the homeland. However, Mustafa Kemal confronted an additional, weighty task of instituting a state from the remnants of a collapsed empire. His military and civilian resources were primarily derived from the legacy of the Ottoman Empire. Consequently, his role extended beyond mere leadership of the populace; he grappled with the imperative of managing their disillusionment, erosion of confidence, and entrenched biases. While the physical conflict was waged on the frontlines, an intense psychological warfare was concurrently conducted in the rear. This psychological struggle aimed to sustain the hopes of supporters while effecting a positive transformation in the attitudes of reluctant participants in the liberation war. It was a difficult task to persuade a group of people who strongly believed in their allegiance to the Sultan that the territories they had lost were not only the Sultan's possessions but also their own homeland.

Firstly, the establishment of a nation-state was necessary, followed by the development of a citizenship framework that aligns with the nation-state's standards. Achieving this objective necessitated educating the public, as emphasized by J.J. Rousseau, who famously stated that merely instructing citizens to be good was insufficient; instead, they needed to be taught how to cultivate virtuous behavior. Halkevleri were established in the early years of the new Turkish Republic to fulfill this mission. Halkevleri were not exclusive to Turkey; similar examples existed in various parts of the world. This transformation was the final link in a narrative of change spanning nearly one hundred and fifty years.

REFERENCES

- (1328 (1912)). *Türk Ocağının Nizamname-i Esasi ve Dahilisi*. İstanbul: Tanin Matbaası.
- Ağaoğulları, M. A. (2010). *Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ahmad, F. (1986). *İttihatçılıktan Kemalizme*. İstanbul : Kaynak Yayınları.
- Ahmad, F. (2004). *İttihat ve Terakki 1908-1914*. İstanbul : Kaynak Yayınları.
- Akşin, S. (1980). İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Akşin, S. (2007). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Anderson, B. (1991). *Imagined Communities* . London : Verso.
- Avcıoğlu, D. (1974). *Türkiye'nin Düzeni*. İstanbul : Cem Yayınevi.
- Aydemir, Ş. S. (2021). *Suyu Arayan Adam* . İstanbul : Remzi Kitabevi .

- Belge, M. (2011). *Militarist Modernleşme; Almanya, Japonya ve Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berkes, N. (2022). *Türkiye'nin Çağdaşlaşması*. İstanbul : Yapı Kredi Yayınları.
- Bleda, M. Ş. (2010). *İmparatorluğun Çöküşü*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Bocova, V. (1998). The Construction of National Identity: On Primordialism and Instrumentalism. *Human Affairs*.
- Bora, T. (2008). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Milliyetçilik* (Vol. Cilt 4). (M. G. Tanıl Bora, Ed.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çeçen, A. (1990). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çeçen, A. (2000). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Dürü, K. N. (1965). *Ziya Gökalp*. İstanbul : MEB Yayınları.
- Erözden, O. (1997). *Ulus-DEvlet*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism* . London : Blackwell Publishers.
- Georgeon, F. (2006). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi 1900-1930*. (A. Berktaş, Trans.) İstanbul: YKY.
- Hanioglu, Ş. (2001). *For A Revelation The Young Turks (1902-1908)*. London: Oxford Press .
- Hobsbawm, E. J. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik:Program, Mit, Gerçekler* . İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- (n.d.). <https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/onuncu-yil-soylev>. Retrieved from <https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/onuncu-yil-soylev>
- Huberman, L. (2011). *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*. (M. Belge, Trans.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. H. (2021). *Türk Demokrasi Tarihi* . İstanbul : Timaş Yayınları.
- Kodaman, B. (1999). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. İstanbul: Türk Tarih Kurumu.
- Kohn, H. (1969). *The Idea of Nationalism*. Toronto: Macmillan Company.
- Köker, L. (1993). *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Kushner, D. (1998). *Türk Milletinin Doğuşu*. (Z. Doğan, Trans.) İstanbul: Fener Yayınları.

- Meram, A. K. (2015). *Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi*. İstanbul: Kültür Kitabevi.
- Oran, B. (1988). *Atatürk Milliyetçiliği: Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme*. Ankara : Dost Kitabevi.
- Özkırımlı, U. (2008). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. Ankara : Doğu Batı Yayınları.
- Palazoğlu, A. B. (1998). *Atatürk İnkılapları (Devletin Laikleşmesi)*. Ankara: Türk Hava Kurumu Yayınları.
- Sarıнай, Y. (1993). Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1913). *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi/ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Sieyes, E. J. (2005). *"Üçüncü Sınıf" Nedir ?* (İ. Birkan, Trans.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Smith, A. D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Şentürk, R. (2005). *Millet*, (Vol. Cilt 30). İstanbul: İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları.
- Temo, İ. (1987). *İttihat Terakki Anıları*. İstanbul : Arba Yayınları.
- Toprak, Z. (1982). *Türkiye'de Milli İktisat*. Ankara : Yurt Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (1988). *Türkiye'de Siyasal Partiler, İkinci Meşrutiyet Dönemi* (2. Baskı ed., Vol. Cilt 1). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Turhan, M. (1951). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Uzer, U. (2016). *An Intellectual History of Turkish Nationalism; Between Turkish Ethnicity and Islam Identity*. Salt Lake City: University of Utah Press.
- Ward, R. (1976). *Political Modernization in Japon and Turkey* (2 b.). New Jersey: Princeton.
- Yeşilkaya, N. G. (2003). *Halkevleri; İdeoloji ve Mimarlık*. İstanbul : İletişim Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2009). *Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları* (6. Baskı ed., Vol. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm). (A. İnel, Ed.) İstanbul: İletişim Yayınları.

**ENTELEKTÜELLERİN ANTI-DEMOKRATİK SİSTEMLERİ
BENİMSEMESİNİN SİYASET PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN
NEDENLERİ; JEAN PAUL SARTRE ÖRNEĞİ**

Tuğba Akman¹

Öz: Bu çalışma entelektüellerin anti-demokratik sistemleri neden benimsediği ve temelde entelektüel bir kimlik olan Jean-Paul Sartre'in benimsemiş olduğu ideoloji ve sebepleriyle ilgilidir. Sartre, tanımladığı varoluşçuluk kavramının dışında, romanları ve tiyatro oyunları da dönemine damga vuran isimlerden biri olmuştur. Bu çalışma, Sartre'in çocukluk yıllarından başlayarak, hayatı boyunca yapmış olduğu çalışmalara, geliştirmiş olduğu varoluşçuluk felsefesi aynı zamanda Marksizm'e olan yakınlığı, ilgisi filozofun doğrudan kendi eserlerinden ve farklı kaynaklardan faydalanarak hazırlanmıştır. Felsefi içerikli romanlarının yanı sıra her yönüyle kendine özgü olarak geliştirdiği Varoluşçu felsefesiyle de yer eden Sartre, varoluşçu Marksizm şekillendirmesi ve siyasetteki etkinlikleriyle 20. Yüzyıla damgasını vuran düşünürlerden biri olmuştur. Sartre, bir anlatıcı, denemeci, romancı, filozof ve eylemci olarak yalnızca Fransız aydınlarının temsilcisi olmakla kalmamış, özgün bir entelektüel tanımlamasının da temsilcisi olmuştur. Çalışmamızda, ilk olarak literatüre giriş manasıyla bir entelektüel tanımlanmış olup, daha açık ve anlaşılır olması sebebiyle anti-

¹Medipol Üniversitesi Doktora Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, akmantubaa@gmail.com, 0000-0003-1618-5014.

Geliş Tarihi: 07 Aralık 2023
Received: 07 December 2023
Doi: 10.5281/zenodo.10436665

Kabul Tarihi: 13 Nisan 2023
Accepted: 13 April 2023

Bu makaleye atıf için / To cite this article: Akman, T. (2023). Entelektüellerin Anti-Demokratik Sistemleri Benimsemesinin Siyaset Psikolojisi Açısından Nedenleri; Jean Paul Sartre Örneği . *Politik Psikoloji Dergisi*, 3(1), *-*

demokratik sistemleri kısaca tanımladıktan sonra konumuzun temelini oluşturan entelektüellerin neden anti-demokratik sistemleri benimsediğini tartışılmıştır. Devamında ise konunun anlaşılabilir olması açısından daha dar perspektiften entelektüel bir kimlik olan Sartre incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: anti-demokratik sistemler, entelektüel, aydın, Sartre

REASONS FOR INTELLECTUELS ADOPTION OF ANTI-DEMOCRATIC SYSTEMS IN TERMS OF IN POLITICAL PSYCHOLOGY; THE CASE OF JEAN-PAUL SARTRE

Abstract: *This study is about the ideology adopted by Jean-Paul Sartre, who is basically an intellectual identity, and the reasons why intellectuals adopt anti-democratic systems. Apart from the concept of existentialism he defined, Sartre was also one of the figures who left his mark on his period with his novels and theatre plays. This study, starting from Sartre's childhood years, his works throughout his life, the philosophy of existentialism he developed, as well as his closeness and interest in Marxism, have been prepared by making use of the philosopher's own works and different sources. In addition to his novels with philosophical content, Sartre, who is also known for his existentialist philosophy, has been one of the thinkers who left his mark on the 20th century with his shaping of existentialist Marxism and his activities in politics. As a narrator, essayist, novelist, philosopher and activist, Sartre was not only the representative of French intellectuals, but also the representative of a unique intellectual definition. In our study, firstly, a definition of intellectual was made as an introduction to the literature, and after briefly defining anti-democratic systems for the sake of clarity and comprehensibility, it was discussed why intellectuals, who constitute the basis of our subject, adopt anti-democratic systems. Afterwards, Sartre, who is an intellectual identity from a narrower perspective in order to make the subject understandable, is analysed.*

Keywords: *anti-democratic systems, intellectual, enlightened, Sartre*

GİRİŞ

Sözlük anlamıyla aydın ya da münevver olan, yeteneklerini, zekâsını ve analitik düşünme yetisini mesleği ya da kendi şahsi amaçlarına erişmek için kullanan kişilere diyoruz. Ancak, bizim burada anlatmak istediğimiz “entelektüel” her konuda bilgi sahibi olan değil, asıl bir konuda uzmanlaşmış ve o konudaki bilgi, tecrübe ve deneyimlerini kitlelere ulaştırmayı başaran kişilerdir.

Bütün demokratik ülkelerde yaygın olan kuvvetli bir inanç vardır; entelektüellerin kendi alanlarında uzmanlaşmış kişiler olmaları, toplum adına ya

da bireyler adına daha doğru kararlar verebilecekleri düşüncesi sebebiyle siyasete ve kamuoyuna tesir edebilme oranları oldukça yüksektir. Kamuoyuna tesir edebilen bu sınıf sadece öğretim görevlilerinden, bakanlardan, gazetecilerden ibaret değildir. Bunların dışında bir yazar, bir radyo programcısı, bir ilköğretim öğretmeni, kısacası insanlara görüşlerini amatörce de olsa aktarabilme potansiyeline sahip kişilerdir.

Bu çalışma, entelektüellerin neden otoriter ve totaliter sistemleri benimsediğinin psikolojik olarak sebeplerinden ve bu bağlamda entelektüel bir kimlik olarak Jean Paul Sartre'ın felsefesinin değerlendirilmesinden oluşur.

Sartre, ileride ayrıntılı olarak açıklayacağımız varoluşçu felsefeyi benimsemesiyle 2. Dünya savaşından sonra oldukça okunan ve ün salan bir filozoftu. Bu çalışmada Sartre'ın Marksizm'i benimsemesi ve aynı zamanda Almanların Yahudilere yaptıkları zulme yine kendi döneminde yaşanan olumsuzluklara, döneminin entelektüel bir aydını olarak neden direniş göstermediği ya da neden totaliter bir sistem olan Marksizm manifestosunu kendine yakın gördü açıklamaya çalışacağız.

Entelektüellerin geçmişten günümüze toplum üzerindeki etkisi akademik olarak çalışılması gereken önemli bir konudur. Bu sebeple çalışmamızda Sartre'ın felsefesi ve toplum üzerindeki etkisi anlatılacaktır ve konu ile ilgili Sartre'ın doğrudan ve dolaylı çalışmalarına bakılacaktır.

Çalışmamızın yöntem ve yapısı hakkında kısaca bilgi verecek olursak, entelektüellerin anti demokratik sistemleri benimsemesinin nedenlerine yönelik bu çalışma dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde, önce “Entelektüel Kimdir?” sorusunun cevabı aranacaktır.

Devamında entelektüellerin otoriter sistemleri benimsemesine temel oluşturan, anti demokratik sistemler ele alınacaktır. Anti demokratik sistemler ele alındıktan sonra entelektüellerin neden demokratik olmayan sistemleri benimsediğini gösteren argümanlar incelenecektir. Son bölümde ise, entelektüel bir kimlik olarak Sartre ele alınacaktır.

ENTELEKTÜEL KİMDİR?

Entelektüel kavramı ilk olarak 19. Yüzyılda Fransa'da Emile Zola'nın haksız yere casuslukla itham edildiği ve yargılandığı Dreyfus olayından sonra yazmış olduğu “Suçluyorum” makalesi ile birlikte siyasi literatüre girdi. Emile Zola, mektubunda genelkurmay başkanlarını ve diğer yüksek rütbeli subayları görevi kötüye kullanma ve kamuoyunu yanıltmakla suçlamıştır. Fransa gazetelerinde Cumhurbaşkanı'na açık bir şekilde yazılan bu mektup büyük ses getirmiştir. Daha sonra ise bu mektubu birçok yazar ve bilim insanları desteklemiştir. “Sağcı basın ise bu bildiriye “entelektüeller bildirisi” olarak adlandırmış ve eleştirmiştir.” (Timur, 2017).

Siyasi literatüre bu şekilde giren entelektüel kavramı, başlangıçta çok fazla olumlu bir kavram olmamakla birlikte, sonraki yıllarda dönüşerek olumlu bir kavram haline gelmiş ve daha sık kullanılmaya başlanmıştır.

Entelektüel kavramı üzerine tartışmalar uzunca yıllar devam etmiştir. Birçok yazar veya akademisyen bu kavramı kendileri açısından tanımlamaya içini doldurmaya çalışmıştır. “Gramsci, entelektüelleri iki kategoriye ayırır. Birincisi sosyal sınıfın düşünce üreticisi organik entelektüeller, ikincisi ise sınıflar arası bir konumda olup düşünce hayatına katılan geleneksel entelektüellerdir.” (Timur, 2017). Foucault ise entelektüellerin temelde ne olduğuyla ilgilenir ve entelektüelleri diğer insanlardan ayırır. “Entelektüel aslında eleştirel bir akılla düşünebilen ve gerçeği sorgulayabilen yayan kişidir” (Foucault, 2020).

Entelektüel kavramına açıklık getiren diğer önemli düşünürler de Hayek ve Sartre’dir. Sartre’a göre entelektüel, topluma öncülük edendir. “Entelektüel somut araçlara eleştirel yaklaşır ve toplum içinde görevlendirilmemiş, yalnızdır” (Sarte, 2010). Yine Sartre’a göre “entelektüel toplumda ayrıcalıklı değildir, daima toplumun çıkarlarından yanadır ve kendinin de ezilen olduğunun bilincinde olmalıdır” (Sarte, 2010).

Hayek’e göre “entelektüeller ne orijinal bir düşünür ne de belli bir düşünce sahasında uzman kişilerdir” (Hayek, 2006). Düşünürün göre entelektüeller, fikirleri veya düşünceleri yayan kimseler olmakla birlikte, ona göre fikirleri yayan kimseler belli niteliklere sahip olmalıdır. Bu sahip olunması gereken nitelikleri ise şu şekilde sıralayabiliriz; herhangi bir alanda uzun uzun yazması ve konuşmayı becerebilmesi, çevresindeki kişilerden daha çabuk yeni bilgilere ve fikirlere ulaşması ve yine yeni fikirlerden haberdar olmasını garantileyen bir konumunun olması yeterlidir. Bu sınıf sadece gazetecilerden, öğretmenlerden, radyoculardan, yazarlardan ibaret değildir. Bu tarz mesleklerin hepsi elbette fikirleri taşıma ve yayma konusunda önemli bir yere sahiptir. Ancak profesörler, bilim insanları gibi meslekler de fikirleri yayma konusunda usta olan diğer meslek gruplarıyla iç içedir. Örneğin bir doktor, kendi alanıyla ilgili olmayan herhangi bir konuda edindiği bilgiyi günlük hayatın getirdiği münasebetler dolayısıyla etrafındaki insanlara taşıyabilir ve kendi alanında uzman olması sebebiyle (aynı zamanda toplumdaki konumu nedeniyle) birçok kişi tarafından saygıyla dinlenir.

Bu sebeple biz sıradan insanlar, kendi çalışma alanımız dışındaki bilgilerin ve haberlerin dışında, kendilerine bilgiyi yaymayı iş edinen kişiler tarafından, tarafımıza iletilen yeni gelişme ve haberleri onlar aracılığıyla öğrenmek durumunda kalırız. Böylece hangi fikir ve düşüncelerin bize ulaşacağına, yeni gelişen bir fikir akımının tamamının mı yoksa kendilerince uygun olan kısmının mı bize ulaştırılacağına entelektüeller karar verir. Yine bilimsel anlamda yapılan çalışmaların ya da bir düşünürün kendi alanında yaptığı çalışmaların sonucunu öğrenip öğrenmememiz entelektüellerin kararına bağlıdır.

Entelektüellerin, kararları etkileyen, halkın geneline yayılmış düşünceler dışında farklı düşünceleri halka yaymadaki gücü inkâr edilemez. Aynı zamanda entelektüellerin sahip oldukları nüfuzu da gözden kaçırmamak gerekir. “Birleşik Devletler ’de diğerlerinden daha fazla olmak üzere, bütün demokratik ülkelerde yaygın olan bir inanç vardır; Entelektüellerin siyaset üzerindeki tesiri ihmal edilebilir” (Hayek, 2006). Entelektüeller, sahip oldukları bu nüfuzu kamuoyunu şekillendirmede kullanmaktadır. En önemli anti demokratik sistemlerden biri olarak görebileceğimiz sosyalizm de, uzunca bir zaman sadece entelektüellerin bildiği bir siyasal teoriydi fakat bir zaman sonra işçi sınıfı sosyalizmi kendi programı olarak kabul etti ve bu kabulde entelektüellerin payı oldukça büyüktür.

ANTI-DEMOKRATİK SİSTEMLER

Hükümet sistemlerinin birbirinden farklı olmasıyla, aynı zamanda günlük hayatımızın içinde hangi ülkenin vatandaşı olursak olalım sorunlarımızın her zaman aynı şekilde, aynı şeyi ifade etmediğini hepimiz biliyoruz. Ayrıca şunu da söylemek gerekir ki hemen hemen bütün devletlerin öz de yaptığı veya yapmak istediği işler aynı olduğuna inanan anarşistler gibi düşünürüz.

Örneğin Stalin veya Hitler yönetimleri altında yaşayan bireylerin özellikle toplumda önemli mevki ve makamlara sahip olanların Birleşik Krallık veya İsveç vatandaşlarından farklı bir hayat sürdükleri aşikârdır. Sosyal bilimcilerin de yapmaya çalıştıkları bu iki ayrı yaşam tarzını, aralarında bulunan ilişkiyi bütün karmaşıklığıyla açıklamak ve bu ilişkinin neden farklı ülkelerde bu kadar değişik varyasyonlarının olduğunu anlamaya çalışmaktır.

Bir kavramı tanımlamanın en kolay yolu onun ne olduğu değil ne olduğunu anlamaya çalışmaktan geçmektedir. Bizim burada yapmaya çalıştığımızda tam da bu olmakla birlikte demokratik olmayan otoriter ve totaliter sistemleri tanımlamaya çalışmak değil ne olduğunu anlamaya çalışmak olacaktır.

TOTALİTER SİSTEMLER

Anti- demokratik sistemlerin en kötüsü sayılabilecek sistem totaliter devletlerdir. “Bu devletlerde, devlet toplumun ekonomik, sosyal, kültürel hayatına mutlak olarak hâkimdir veya hâkim olma çabası içindedir” (Yayla, 2015). Rejimleri incelediğimizde totalitarizmin önemini göz ardı etmemek gerekir. Totalitarizmi klasikleşmiş tanımı ile ifade etmek gerekirse;

Carl Friedrich tanımıyla; “bu rejimi, gerek başka çeşit ve daha eski otokrasilerden, gerek heterokrasilerden ayıran özellikler altı tanedir. Hatırlatmak gerekirse bunlar, günümüzde hayli genel bir kabul gören şu olgular dizisidir: (1) Toptancı (totalist) bir ideoloji; Bu ideolojiye bağlı ve genellikle ve tek bir kişinin yani diktatörün liderliğindeki bir tek-parti; (2) Çok gelişmiş bir gizli polis ve üç çeşit tekel; daha doğrusu, şunların tekelci kontrolü: (a) Kitle

haberleşmelerinin, (b) Kullanmaya elverişli silahların, (c) Ekonomik örgütlerde dâhil olmak üzere bütün örgütlerin. Böylece, merkezden planlanan bir ekonomi işin içine girmektedir... Şunu ekleyebiliriz ki, eğer daha fazla basitlik isteniyorsa, bu altı özelliği üç tanede gruplandırmak mümkündür; Toptancı bir ideoloji, gizli polisten güç alan bir parti ve endüstriyel kitle toplumunda kişiler arası ilişkilerin üç belli başlı şekli üzerine bir tekel. Bu tekelin mutlaka bir parti tarafından yürütülmesi şart değildir. Daha önceki eserimin bazı eleştirilerinde görülen bir yanlış anlaşılmayı önlemek için, bu noktayı baştan belirtmek gerekir. Önemli nokta şudur ki, bu tekelci kontrol, belli bir toplumu yönetmekte olan ve böylece onun rejimini meydana getiren elitin elindedir” (Friedrich, 2017).

Yukarıda ifade ettiğimiz tanıma göre de bir sistemi totaliter olarak görebilmemiz için daha tekelci bir zihniyetin mevcut olması ayrıca plüralist bir yapı olsa bile yine meşruluğunu merkezden alması gerekmektedir. Bu sistemde “tekelci, özerk ve fikren az çok geliştirilmiş bir ideoloji mevcuttur” (Linz, 2017).

Totaliter sistemlerde bireyler, özel amaçlara hizmet etmezler kolektif olarak hareket etmek zorunda bırakılırlar. “ kendi özel hayatına yönelik, kendi içine dönük insan, gizli bir tehlikedir; oysa estetik anlatımın birçok biçimleri, bu tür bir yönelimi gerektirmektedir” (Linz, 2017). Aynı zamanda totaliter devletler, faşist, sosyalist gibi birçok biçimde ortaya çıkabilir. “Eski Sovyetler Birliği, faşist İtalya ve nasyonal sosyalist Almanya totaliter devletlerin en tipik örnekleriydi” (Yayla, 2015).

OTORİTER SİSTEMLER

Otoriter sistemler, totaliter sistemlerden farklı olarak daha plüralist bir yaklaşım benimsemiştir. “Bu rejimlerde açık ve kaba bir diktatör yoktur” (Yayla, 2015). Demokratik sistemlere daha açık bir tanım getirmesine rağmen totaliter sistemlere göre daha belirsiz bir sınır çizmektedir.

Sınırlı fakat sorumlu olmayan bir siyasal plüralizme yer veren; işlenmiş ve yol gösterici bir ideolojiye değil, kendine özgü zihniyetlere sahip olan; gelişimlerinin bazı aşamaları dışında, yaygın ve yoğun bir siyasal mobilizasyon yaratmayan; bir liderin veya bazen küçük bir grubun, biçimsel yönden iyi belirlenmemiş fakat fiiliyatta oldukça tahmin edilebilir sınırlar içinde iktidarı kullandıkları siyasal sistemler (Linz, 2017).

Bu rejimlerin en önemli ayırıcı unsuru çoğulcu unsurdur. “Ancak şunu ne kadar vurgularsak azdır ki, hemen hemen sınırsız bir plüralizme ve kurumlaşmış bir siyasal plüralizme sahip olan

demokrasilerin aksine, burada söz konusu olan şey, sınırlı plüralizmdir” (Linz, 2017).

ENTELEKTÜELLERİN ANTI DEMOKRATİK SİSTEMLERİ BENİMSEMESİNİN SİYASET PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN NEDENLERİ

Siyaset psikolojisi, çok çeşitli durumlarda ortaya çıkan olayları açıklamamıza ve öngörmemize yardımcı olan genel davranış yasalarını tespit etmektedir. “Siyaset psikolojisi, siyaset ve psikoloji arasındaki etkileşim çalışmaları ve özellikle siyaset üzerindeki psikolojik etki olarak tanımlanabilir.” (Houghton, 2021). Siyaset psikolojisinde bir ayırım, bir kamp insanların nasıl oy verdikleri, kamuoyu düşüncesinin hükümet politikalarına etkisi gibi kitle davranışları ile ilgilenir.

Devletlerin eylemleri kendi güçlerinden mi yoksa uluslararası konumlarından mı kaynaklanmaktadır? Ya da devletlerin içsel karakteristikleri dışa dönük eylemlerini şekillendirmede belirleyici midir? Ya da devletlerin dış politikalarını yönlendiren, belirli liderlerin psikolojileri midir? Devletler için sorduğumuz bu soruları bireyler için soramaz mıyız? Peki ya entelektüeller için?

İki önemli sosyal psikolog olan Susan Fiske ve Shelley Taylor’un da değindiği gibi pratikte bir insanın davranışının dışsal durumlardan mı yoksa içsel eğilimlerinden mi kaynaklandığını söylemek oldukça güçtür. Bu duruma bir örnek verecek olursak herhangi bir kişinin kardeşinin sürekli onu dövmesinden dolayı sürekli saldırgan davranışlar sergiliyorsa onun bu davranışının nedeni içsel midir, yoksa dışsal mıdır?

Çalışmamızın temelini aslına bakacak olursak bu soru teşkil eder. Durumculuk bizatihi çevrenin her şey olduğunu varsayar. Eğilimcilik ve durumculuğun birbirinden farklı şekilleri vardır. Eğilimci ekol içinde en az bir tane ayrışma vardır: ayrışmanın her iki tarafında, kökten eğilimlerimizin (karşı karşıya kaldığımız durumlar dışında) davranışlarımızı şekillendirdiğimiz varsayımlar olsa da bunlardan biri her birimizin farklı eğilimlere sahip olduğumuzu savunur.

Theodore Adorno ve meslektaşları faşizmin köklerinin ebeveyn otoritesi ve baskısından ortaya çıktığını savunur. Ebeveynler tarafından gerçekleştirilen acımasız çocuk yetiştirme davranışları sonucunda bastırılmış korku ve düşmanlık ortaya çıkar. Solomon Asch’in iddiası insanları yeterince güçlü ortamlara koyarsanız eğilimlerinin aksine davranış sergilerler.

Asch’in geliştirmiş olduğu çubuk deneyinde verilen bir çubuğun diğer üç çubuktan hangisiyle eş uzunlukta olduğunu bireylere sormuştur. Bireylere soru tek başlarıyken sorulunca hepsi doğru cevabı vermiştir. Fakat bireylerle beraber altı kişi daha bilerek yanlış cevabı söylediklerinde bireyin diğer gruba

uyarak yanlış olduğunu bildiği halde yanlış cevabı seçtiği görülmüştür. Bu deneyde sosyal baskının bireyin cevabını yönlendirdiği görülmektedir.

Milgram, kurbanı cezalandırma sorumluluğunun çok sayıda bireye bölüştürüldüğünde itaat etme oranının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Siyasi karar verme görevlerinin hepsinin bu şekilde parçalanması kişiye özel sorumluluğu ortadan kaldırarak bireyin daha rahat bir biçimde hareket etmesini sağlamıştır.

Milgram bu durumu sosyal olarak organize olmuş şeytan olarak ifade etmektedir. Milgram insanların itaat etmek için doğduklarını ileri sürmektedir. Eğilimlerin doğum anıyla başladığını ileri sürmektedir.

Milgram'ın yaklaşımında itaat ve kültürel farklılıklar arasında bir bağlantı olduğunu vurgular. Milgram'ın deneyinde %35'lik kısmın vicdan ve kendi değerleriyle çatıştığından otoriteyi neden reddettikleri konusunda işlevselliğini yitirmektedir.

Bireylerin kişisel deneyimleri ve değerleri önemli belirleyici etkindir. İnsanlıktan çıkmış bir kimsenin ahlaki temelleri yoktur. Ahlaki temelleri olmayan bir kişi empati kurma yeteneğine sahip değildir. İşkence yapılan kişiyle arasında bir bağ kuramayacağından işkence sırasında ve sonrasında insanlıktan çıkmış kişi için hiçbir anlam ifade etmez. Baskın durumda olan duygular soykırım yapmayı güçlendirmektedir.

Toplumların geçmişte yaşadığı zorluklar nesillerin birbirini etkilemesiyle devam etmektedir. Soykırımın ortaya çıkmasında Almanya'nın Versay Antlaşmasıyla yaşadığı ekonomik problemler ileride soykırımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsanların itaat etme konusunda oldukça hızlı şekilde reaksiyon göstererek hareket etmesi otoritelerin kontrol sağlamasını ve yönlendirmesini kolaylaştırmaktadır.

ENTELEKTÜELLER

Siyaset psikolojisinde kullanılan temel kavramlardan kısaca söz ettikten sonra entelektüellerin neden, hangi görüşle anti demokratik sistemleri benimsediklerini açıklamaya çalışacağız. Entelektüellerin anti demokratik sistemleri benimsemesinde ki etkileri, ağırlıklı olarak Hayek ve Sartre açısından ele alacağız.

Sartre entelektüel küçük burjuvazi grubu olarak görür. Ona göre entelektüel; egemen sınıf ve sömürülen sınıf arasındaki çelişkinin ve uçurumun farkında olduğu, egemen ideolojiyi direkt kabul etmeyip evrensel değerler açısından ele alabilen ve eleştirel şekilde hareket edebildiği anda ortaya çıkar. Entelektüel niteliklere sahip olma ihtimali olan kişiler ise burjuva sınıfının gelişmesi ile ortaya çıkan, burjuva sınıfının amaçlarının gerçekleştirilmesinde bir araç görevi gören mühendisler, hukukçular, bilim adamları gibi küçük burjuva kesimidir. Bu

kişiler, entelektüel olmadıkça egemen ideolojiyi olduğu gibi kabul eden, sorgulamadan yaşamını devam ettirenlerdir. “Her pratik bilgi teknisyeni entelektüel değildir, ama entelektüeller onlar arasından –başka hiçbir yerden değil- çıkarlar” (Sarte, 2010).

Hayek ise Sartre’ın entelektüel olarak tanımladığı kişilerin büyük bir kısmının bireysel olarak hiçbir konuyu iyi bilmeyen insanlar olduklarını, bildikleri konularda da yüzeysel olarak bilgi sahibi olduklarını söyler. Ancak yine de entelektüellerin nüfuzlarını küçümsemek gerektiğini, yüzeysel olan bilgilerini aktarmalarıyla toplum üzerindeki etkilerinin gelecekte oldukça etkili olacağını ileri sürer. Entelektüellerin inandıklarını yaymasıyla birlikte toplum da bu entelektüellerin inandıklarına inanmaya ikna olur ve hatta inanır. Bu da toplumda geri dönülemez ve değiştirilemez inançlar dizisinin oluşmasına sebep olur.

Bir bilim dalı ya da mesleğin yabancısı olanlar, yani belki de sıradan insanlar olarak tarif edebileceğimiz insanlar entelektüellerin görüşlerinden ne derece etkilendiklerinin farkına varmazlar. Yine kendi alanında bazı entelektüellerin, büyük bir ilim insanı olarak kabul edilmesi ve hak edilmemiş bir üne kavuşmasının sebebi entelektüellerin kendilerine yakın siyasal görüşü desteklemesinden kaynaklı birçok kişi vardır.

Hayek, entelektüellerin sol partilere yakın olanlarının hak etmese bile takdir edildiğini ve yine hak etmedikleri şöhrete kavuştuklarını söyler. Ancak, daha muhafazakâr bilim insanlarının hatta belki şöhrete kavuşan belki de o şöhreti hak etmeyen birçok entelektüelden daha fazla başarılı olsalar dahi şöhrete kavuştuklarını görmediğini iddia eder.

Halkın vereceği siyasal konulardaki kararları etkilemek için bazı konuların şöhrete kavuşturulması entelektüeller tarafından yaygınlaştırılması oldukça önemlidir. Anti demokratik bir sistem olan Sosyalizm ise bu anlamda kendisine taraftar olacak şekilde bir iktisatçı çoğunluğa sahip olmamıştır. “Sosyalizm, henüz uzmanların hâkim görüşü değil, çoğu kendi mesleklerine şüpheli mevkilere sahip bir azınlığın entelektüeller tarafından kabul edilen yaygın görüşlerdir.” (Hayek, 2006).

Entelektüeller, toplumda yaşayan bireyi birçok yönden etkileyebileceği gibi özellikle politikanın icrası konusunda önemli derece etkiler. Politikanın icrası entelektüellerin elindedir. Bunun örnekleriyle toplumun birçok kesiminde karşılaşırız.

“Kapitalist mülkiyet altındaki gazeteciler, ‘gerici’ hükümet organları tarafından gözetilen üniversiteler, muhafazakâr hükümetlerin sahip oldukları yayın sistemleri...” (Hayek, 2006). Tüm bunların yanında, kamuda çalışanların ağırlıklı olarak devletçi bir zihniyete sahip olmalarından sebep sosyalizm gibi sistemlere yönelmeleri için etkiledikleri malumdur.

Kendilerini entelektüel olarak tanımlayan aydınların tüm bu sebeplerin dışında Marksizm gibi yaygın olan bir görüşe sahip olmalarının nedeni dış dünyaya kendilerini kapatmaları ve hayal âleminde yaşamalarıdır. “Aydınların Marksizm’e bağlı kalmalarının bir diğer sebebi dağ gibi yığılan maddi olgu ve bilgilere kapılarını kapatmalarına yol açan bir romantizm veya bir zihin ruh hali[dir]” (Yayla, 2011). Bu tarz sistemler genellikle aydınları romantik bir eşitlik hayaline sürükler. Farkında olmadan sosyalizmin uygulanamaz olduğunu kabul eden entelektüeller dahi bu hayale kapılırlar.

Hayek, sosyalizmi destekleyen entelektüellerin görüşlerini belirleyen şeyin bencilce düşünülmüş çıkarlar veya kötü niyet değil, aslında dürüstçe sosyalizmin iyi olduğuna inanmış olmalarıdır der. “Bir insanın pozitivizm ve çocuksu iyimserlik çağında henüz siyasi ve ekonomik bir model olarak fiilen ve geniş ölçekte tatbik edilmemiş ve dolayısıyla sonuçları görülmemişken Marksizm’in büyüme kapılması, belki mazur görülemeyebilecek ama kesinlikle izah edilebilecek bir fenomendir” (Yayla, 2011). Burada şunu sormak gerekiyor, sosyalistlerin vadettiği bolluk ve berekete, ekonomik olarak hayatımızı nasıl idame edeceğimize kafa yormayacağımızı vadeden bir düzene kim hayır diyebilir?

“Entelektüellerin en karakteristik özelliği, muhtemelen, yeni fikirler hakkında onların muayyen değerlerine göre değil de modern veya ilerlemiş olarak kabul ettikleri dünya tasavvuruna kendi genel düşüncelerine uygun düşmesine göre hüküm vermeleridir” (Hayek, 2006). Yeni düşüncelerin entelektüeller üzerindeki etkisi ve entelektüellerin tercih ettikleri düşünceler sayesinde yaygınlaşması daha fazla mümkün olur. Sosyalizmin, zararlı olduğu düşünülürse ve bu fikirlerin çürütülmesine ihtiyaç duyulursa ayrıca sosyalizm teorilerinin uygulanamaz olduğu ispat edilmek istenirse bu durum ancak entelektüellerin geçerli itirazlarda bulunmasıyla yok edilebilir.

Entelektüeller arasında daha aktif ve daha zeki insanların sosyalizm taraftarı olması gibi bir gerçeklik vardır. Bu durum sosyalizmin yöntemlerinin pratiğe döküldüğü aşamada değil, daha çok teorik kısmında geçerlidir. Aynı zamanda sosyalizmin daha aktif ve daha zeki entelektüeller tarafından benimsenmesi sosyalizmin yaygınlaşmasının lehine olacaktır. Sosyalistler, bunu daha zeki insanların sosyalist olmak zorunda olduğunun bir delili olarak görürler. “Bu durumun başlıca sebebi muhtemelen şudur: Bugünkü toplum düzenini kabul eden fevkalade kabiliyetli insanlara bir sürü nüfuz ve iktidar yolu açırken, tatmin olmamış ve sevgisi azalmış kişiler için entelektüel kariyer hem nüfuz hem de iktidar bakımından ideallerine ulaşmaya katkı yapacak istikbali en parlak yoldur” (Hayek, 2006).

Ancak Hayek, daha kabiliyetli insanların, muhafazakâr eğilimli insanlar olduğunu ve genellikle sevdikleri alanlarda entelektüel çalışmaları seçtiklerini tüm bunların sonucunda da entelektüel değil de uzman akademisyen olmalarının

muhtemel olduğunu söylemektedir. Aslında daha radikal görüşlere sahip entelektüellerin çalıştıkları işler onlar için amaç değil, görüşlerini yaymak açısından birer araçtır. Bu sebeple daha zeki olanların sosyalist olduğu değil, sadece kamuoyu üzerinde belirleyici etkiler kazandıran uğraşlara kendisi adanmış gibi bir gerçek vardır.

“Sosyalist düşünce, gençlere cazip gelmesini büyük ölçüde bilhassa düşsel karakterine borçludur; sırf ütopyacı düşünceye müptela olma cesareti bu bakımdan geleneksel liberalizmin ne yazık ki sahip olmadığı bir güç kaynağıdır” (Hayek, 2006). Hayek, entelektüellerin genel anlamda fikirlerin iç yüzüyle ilgilenmediğini ileri sürer. Bu sebeple de sosyalist bir düzende planlı bir sitemde, bütün olarak sosyal düzenin görünüşte iyi fakat pratikte uygulanamaz olduğunu fark edemediklerini iddia eder.

“Sosyalist teorisyenlerin pozisyonu ile kelimenin eski anlamıyla liberal karşıtları arasındaki fark gösterilirse, sosyalizmin özellikle entelektüellere cazip gelmesinin spekülatif karakterlerinden kaynaklandığının önemi daha açık hale gelecektir” (Hayek, 2006).

Liberal düşünürlerin, sosyalist düşünürler karşısında topluma yeterince hitap edememesinin nedeni sosyalizmin fiilen uygulanmaya başlamadan önceki ütöpik, sevimli ve ideal toplum düzenini vadetmesindedir.

Hayek, özgürlüğe sadece kaybedildiği zaman mı önem verildiğini ve ayrıca özgürlüğün değerinin anlaşılması için sosyalist totaliterliğin korkunç döneminden mi geçmek gerektiğini sorar. Sosyalizm şöhretini, kamuoyunu belirleyen kişileri cezbetmeye devam ettiği sürece kaybetmeyecektir. Bunun önüne geçilebilmesi için de özgür bir toplum kurmayı, yeni bir liberal program kurmak gerektiğini düşünür.

“Sosyalistlerin başarısından hakiki liberallerin öğrenmesi gereken temel prensip şudur: Sosyalistlere entelektüellerin desteğini kazandıran, ütopyacı olma cesaretidir ve bu sebeple sadece son günlere kadar büsbütün uzak gözükten şeyleri günlük hayatta mümkün kılan, kamu üzerindeki nüfuzlarıdır” (Hayek, 2006). Sosyalizm, tatbik edildiğinde, bireylere dünyada cenneti vadeden teorilerini gerçekleştirmek için geliştirdikleri yöntem ve uygulamaları icraata dönüştürebilmek uğruna sorun olarak gördükleri durumu daha da kötüleştiren ve derinleştiren bir sistemdir. Tüm bunlara rağmen, Hayek’e göre, tarih boyunca en zalim uygulamaları geliştiren sosyalizme olan bağlılık devam ediyorsa, burada, bu sistemi destekleyen entelektüellerin, alanlarında uzman olmaktan çok sadece yüzeysel bilgilere sahip kişilikler oldukları aşikârdır.

Tam olarak sosyalizme geçmemiş ülkelerdeki entelektüellerin, sosyalist düşünceye bağlı kalmakta bu kadar ısrarcı olmaları sosyalizmi tam anlamıyla tecrübe etmemiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Ancak, sosyalizmle yönetilen ülkelere ziyarette bulduklarında dahi sosyalizmin vahim durumunu tam olarak kavrayamıyorlar. Bu da sosyalist düşüncelerine daha da bağlı kalmalarına sebep oluyor:

“Son olarak Marksist aydınlar, Marksizm’in içinde kalmada ısrarlı oldukları için, diğer sistemlere (mesela kapitalizme) yönelttikleri soruları sosyalizme yöneltmiyor ve Marksizm’deki çelişkileri göremiyor. Mesela, kapitalizmin ahlakını sorguluyor ama sosyalizmin hangi ahlaki zeminde ve niçin tercih edilmesi gerekeceğini açıklamıyor. Kapitalizmin ahlaki eleştiriye tabi tutulmasının sosyalizmi tercihinin ahlaki bir eylem olacağını otomatikman ispatlayacağı var sayılıyor. Aynı şekilde sosyalizmin pratiğinin nasıl olacağı da açıklanmıyor” (Yayla, 2011).

ENTELEKTÜEL BİR KİMLİK OLARAK JEAN-PAUL SARTRE

Tam adıyla Jean-Paul Charles Aymard Sartre ve bilinen adıyla Jean-Paul Sartre 21 Haziran 1905 doğdu. 15 Nisan 1980 hayata veda eden, ünlü Fransız yazar ve filozoftur. Felsefi romanlarının yanı sıra her yönüyle kendine özgü olarak geliştirdiği varoluşçu felsefesiyle de yer etmiş; bunların yanında *Varoluşçu Marksizm* şekillendirmesi ve siyasetteki etkinlikleriyle 20. yüzyıla damgasını vuran düşünürlerden biri olmuştur.

Sartre, tıpkı entelektüellerin olur olmaz her konuda kitlelere nasihat etmeyi seven bir filozoftu. Sartre, felsefenin liselerde öğretildiği, kafelerde anlatıldığı, tartışıldığı bir ülkede yaşıyordu. Ancak Sartre, kitleleri kendi felsefi düşüncelerine yazdığı oyunlar ve romanlarla çekebileceğini düşünüyordu. Tarihin de bize ispatlamış olduğu bir gerçeklik var ki Sartre, gençler üzerinde fikirleriyle oldukça etkili olmuştur.

19. ve 20. yüzyılın popüler felsefesi *varoluşçuluk* olduğundan Sartre’in oyunları oldukça ün yapıyor ve izleniyordu. Kitapları da aynı şekilde yok satıyordu. “1940’ların sonlarında, bireyin kendi yaşamını şekillendirme ve tanımlamada sahip olduğu yaratıcı özgürlüğü vurgulayan varoluşçuluk felsefesini geliştirmiş, halka yaymış ve eserleriyle somutlaştırmıştır” (Rodgers & Thompson, 2007).

Sartre, kendine özgü bir yaşam tarzı benimsemişti. O, seküler bir yaşam tarzını tasvip ediyordu. Sartre, Hayek’in tanımladığı entelektüellerden farklı olarak aşırı egoist biriydi. Sartre’in çocukluğundaki yaşam şartları düşünülünce bu egoist hal şaşırılmayacak bir durumdu. Taşralı üst orta sınıf bir aileye mensup olan Sartre, ailenin tek çocuğuydu. Babası deniz subayı, annesi de varlıklı bir aileden geliyordu. “Babası kendi babasının zorbalığına maruz kalmış, pek çok yönden ehemmiyetsiz biriydi; Politeknik mezunu olmasına rağmen zekiydi, kısa boyunu (yaklaşık 1.57 m) telafi için bıyıklarını aşırı uzatan bir adamdı” (Johnson, 2008).

Ancak, babası daha Sartre iki yaşına gelmeden hayata veda etmişti. “21 Haziran 1950’de doğan Sartre, babasının boyunu, zekâsını, kitaplarını miras almıştı; ancak otobiyografisi *Les Mots*’da onu hayatından çıkarmak için elinden geleni yapmıştı” (Johnson, 2008). Sartre, babasını hayatından çıkarmak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir;

Şayet babam yaşasaydı üzerime çuvallanır beni ezerdi. Neyse ki geç öldü. Aileden kimse benim onu merak etmemi sağlayamadı. Kitaplara gelince (babam) tüm çağdaşları gibi beş para etmez şeyler okuyordu... Onlardan kurtuldum: Bu ölü adam benim için çok az şey ifade ediyor (Johnson, 2008).

Sartre, babasına karşı duyduğu öfkenin tam tersi annesine aşırı derece bağlı ve hayrandı. Annesinin dünyaya kendisine hizmet etmek için geldiğini, kendisine ait olduğunu ve ona kimsenin meydan okumaya cesaret edemeyeceğini söylerdi. Yine Sartre’ın otobiyografisini yazdığı “*The Words*” isimli kitabında muhteşem bir çocukluk geçirdiğini annesinin kendisine harika davrandığını, kin ve nefret duygularını çocukluk döneminde tanımadığını ifade ediyor. İlave olarak dilediğince konuşabildiğini, büyümüş de küçülmüş gibi konuştuğunu, insanların kendisinin sözlerini unutmadığını ve bundan hoşnut kalarak arzu ettiği gibi yaşından büyük sözler söyleyebildiğini anlatır. “Birçok açıdan yaşamı ve felsefesini şekillendiren şey kendisini annesinin etkisinden ve yokmuş gibi davrandığı süper egosundan kurtarma gereksinimiydi” (Rodgers & Thompson, 2007). Ayrıca Sartre kendisinin her zaman gülerek insanlara hitap ettiğini ve her zaman gülümseyerek onlardan bir şey istediğini söyler. “Hayatım boyunca bir kez olsun, gülmeden ya da başkalarını güldürmeden emir verdiğim olmadı; gerçek şu ki, beni iktidar olma hırsı yiyip bitirmedi: Bana boyun eğme öğretilmemiştir” (Rodgers & Thompson, 2007). Kendisi ile ilgili söylediği bu sözler, onun okul günlerinden beri ona hükmedenlere eziyet etmesine ve daha önce kendisinin de söz ettiği gibi kelimelerin gücünü ve zekâsını kullanarak insanları zapturapt altına alma isteğinden vazgeçemedi. “Entelektüel zorbalık anlamına gelen suçlamayla sık sık karşılaşırđı –aklı ile hâkimiyeti altına almaya gereksinim duyardı” (Rodgers & Thompson, 2007).

Yine, ailesini kendi amaçlarına göre yönlendirebilmek için oyunlar oynadığı çocukluk döneminden itibaren “felsefe alanında kabul görmüş zorba bir dev haline gelmesine kadar, yaşamı kendi ölçütünün ışığı altında incelenebilir: İçtenlikle mi yoksa *mauvaise foi* (kötü niyet) ile mi davranıyordu?” (Rodgers & Thompson, 2007). Sartre, çocukluğunda oynadığı oyunlardan herkesi memnun etmek isteyen bir oyuncu olduğu anlaşılıyordu. “Eğer yaptığı şey şaşkınlıkla birlikte memnuniyet ve övgüyle karşılanmazsa çok küçük düşer ve özel bir yanı olmayan normal biri olabileceğini fark edip dehşete kapılırdı” (Rodgers & Thompson, 2007).

Sartre, kendine bu kadar güvenmesinin yanında, kendisini de ağır eleştirilere de maruz bırakırdı. “*Sözcükler*’de, bütün o kendini acımasızca eleştirme örneklerinin yanı sıra hayran olunma ve sevilme ihtiyacının tüm yaşamına egemen olduğu entelektüel devin kibrini de görürüz” (Rodgers & Thompson, 2007).

Her ne kadar Sartre, çocukluğunu bu denli güzel anlatsa da küçük yaşlarda gözünde çıkan arpacık nedeniyle bakışlarında rahatsız edici bir görüntü oluştuğunu okul yıllarına başlayınca fark etmiş ve okulda sürekli arkadaşları tarafından ezilen, dövülen ve dalga geçilen biri olmuştu. “Konu kendi çocukluğunun psikolojisine geldiğinde, Sartre’ın, bir türlü kavrayamadığı bir şey var gibi görünür, bu yüzden çocukluğunun onda yarattığı etkinin yeterince farkında değildir” (Rodgers & Thompson, 2007). Bir kişinin kendi otobiyografisini yazması, çocukluk travmalarından kurtulduğu ya da korunduğu anlamına gelmez. Yukarıda alıntısı yapmış olduğumuz babası ile ilgili sözleri oldukça ilginçtir ve bu durumu da Freud’dan yararlanarak açıklar: “Bu iyi bir şey mi yoksa kötü mü? Bilmiyorum, ama seçkin bir psikoloğun yargısını kabul etmekten mutluyum: Benim süper egom yok” (Rodgers & Thompson, 2007).

“Sartre o devirde alınabilecek en iyi eğitimlerden birini almıştı: La Rochelle’de iyi bir lise, o zamanlar belki de Fransa’daki en iyi okul olan, Paris’teki Henri Quatre’da iki yıl yatılı okumuş, sonra Fransa’nın önde gelen akademisyenlerinin doktoralarını yaptıkları Ecole Normale Superieure’e devam etmişti” (Johnson, 2008). Bunun yanında Sartre, sanatla da ilgiliydi. “Gayet iyi piyano çalıyor, güçlü sesiyle iyi şarkı söylüyor, Ecole’ün tiyatro dergisinde hicivli skeçler yayımlıyor, şiirler, romanlar, oyunlar, şarkılar, kısa hikâyeler ve felsefi denemeler yazıyordu” (Johnson, 2008). Sanata olan yatkınlığının yanı sıra kitaplara da düşküdü. “Yılda yaklaşık 300 kitap okuma alışkanlığını edindi ve bunu yıllarca devam ettirdi” (Johnson, 2008).

Tüm bu eğitim hayatının nihayetinde o dönem revaçta olan öğretmenlik mesleğini benimseyerek uzun yıllar öğretmenlik yaptı. Zamanının çoğunu öğretmenlik yaparak geçiren Sartre arada sırada Berlin’e giderek felsefe ve fenomenoloji çalışıyordu. “Berlin’e gittiği oluyordu ve burada Aron’un önerisiyle Husserl, Heidegger ve o vakit orta Avrupa’da en orijinal felsefe olan fenomenoloji çalışıyordu” (Johnson, 2008). Sartre, bu dönemlerde siyasetle ilgilenmemiş ve hiçbir partiye katılmamıştı. “Sonradan ne iddia ederse etsin, kayıtların gösterdiğine göre savaş öncesi hiçbir güçlü siyasi görüşe sahip değildi” (Johnson, 2008).

Sartre, ilk kitabı olan *La Nausee*’yi 1938 yılında çıkardı. Daha sonra Fransa için felaket olan savaşa katıldı. Savaşta sıcak hava balonlarını atmosfere atıp rüzgârın yönünü tespit ediyordu. Ancak daha sonra Almanların işgaliyle cephe çökmüş ve Sartre esir alınmıştı. “Kendi romanlarına ve oyunları üzerine yoğun çalışmaya

1941 Martında kısmi körlük gerekçesiyle serbest bırakılana değin devam etti (Johnson, 2008).

Serbest bırakıldıktan sonra Paris'e giderek orada bir okulda felsefe öğretmenliğine devam etti. Daha önce de belirttiğimiz üzere Sartre savaştan önce hiçbir siyasi partiye veyahut harekete katılmadığından hiçbir Nazi kaydında adı bulunmuyordu. "Nazilere göre o 'temiz'di" (Johnson, 2008).

Sartre, savaş esnasında direnmeyi çok istediğini ifade etse de bu konudaki çabaları netice vermedi. Fakat Sartre'ın yapmak istedikleriyle yaptıkları arasında tuhaf bir tezatlık vardı. Bunu ise şu şekilde açıklamak daha doğru olacaktır.

Sartre'ın sonradan egzistansiyalizm adı verilecek olan kişisel felsefesi çoktan kafasında şekillenmeye başlamıştı. Özünde bir aksiyon felsefesi idi; insanın karakterini ve önemini belirleyen onun görüşleri değil, eylemleri, kelimeleri değil yapıp ettikleri olduğunu ileri sürüyordu. Nazi işgali Sartre'ın tüm otorite-karşıtı dürtülerini galeyana getirdi. Bununla dövüşmeyi istedi kendi felsefi kurallarını uygulasa birlik trenlerini havaya uçurmalı ya da SS üyelerini vurmalıydı. Ancak o bunu yapmadı. Konuştu. Yazdı. Teoride, zihinde ve ruhunda direniş yanlısıydı, ama gerçekte değil. Sosyalizm ve Özgürlük adlı gizli bir grubun kurulmasına yardım etti; grup bir araya gelir, tartışmalarda bulunurdu (Johnson, 2008).

Sartre'ın yukarıda alıntısını yapmış olduğumuz Nazilere karşı hareketsiz tavrı, içten içe yapılanları reddeden ancak pratikte de bu reddedişi destekleyen herhangi bir eylemi olmayışının sebebi ne olabilir?

Sartre bir korkak mıydı? Yoksa içten içe beslediği nefrete veya vahşete karşı mı koyamıyordu? Siyaset psikolojisi açısından baktığımızda Sartre, neden eğilimci bir davranış sergilemedi? Bunun yanında neden açıkça yapılan zulme direniş göstermedi? Koşullar mı bunu gerektirdi? Oysa Sartre, okulda dahi öğrencilere ders anlatırken onların notlarını kırmayan, asla onlara ceza vermeyen, dilediği gibi yazmalarına müsaade eden özgürlükçü bir öğretmen değil miydi? Neden Nazilere karşı direnmedi? Evrensel doğruyu ya da hakikati bulmuş olduklarına inanan, toplum mühendislerinin elinde bulundurdukları güce karşı koyamamış, bu güç başını mı döndürmüştü? Kendi içinde yaşadığı bu gel-git durumların sebebi neydi? Daha da ilginç olanı ise aslında tüm bunları reddederken neden gizlice bir sosyalizmi destekleyen örgüte öncülük etti?

Sartre, tüm entelektüellerin bir araya gelerek Nazilere karşı direnseler aslında başarılı olacaklarına inanıyordu. "Ancak, yaklaştığı Gide ve Malraux onun bu teklifini kabul etmedi" (Johnson, 2008). Sartre'ın yaklaştığı arkadaşları Marksizm'e inanmaya başlamıştı. Acaba Sartre, arkadaşları Marksizm'i benimsemeye başladığından mı içten içe eleştirdiği Marksizm'e karşı direnemedi. Durum ve koşullar bunu mu gerektirdi?

Sartre, kendince direniş gösterdiğini iddia eden yazılar yazsa da direnişe karşı hiçbir eylem yoktu yazılarında. “Bundan sonra da Sartre direniş adına işe yarar hiçbir şey yapmadı” (Johnson, 2008). Zulme uğrayan Yahudileri kurtarmak için herhangi bir adım atmamakla birlikte tamamen kendi kariyerini ilerletme yönünde çalışmalar yaptı. Amansızca kafa yordığı çalışmalar nihayetinde 1943 yılında “*Varlık ve Hiçlik*” felsefesini ortaya attı.

“Ona göre varoluşçuluk, bireyin yaşamının tüm sınırlılıklarını kabul edip ona anlam verme çabası üzerine düşünmekten gelişmişti” (Rodgers & Thompson, 2007). Sartre, dünya ile kurulan bağın asıl nedenini anlamak istiyordu. “Bu noktada, asıl davranışlardan ziyade, maskeler takma ve kamusal roller benimseme meselesiyle ilgilenen Heidegger’in düşüncelerini geliştiriyordu” (Rodgers & Thompson, 2007).

İfade edilen bu varoluşçuluk tanımı, *Varlık ve Hiçlik* kitabında da anlatıldığı üzere insan özgürlüğüne ilişkin ikilemleri açarak tanımlıyordu. “Yapıtın ve genel olarak varoluşçuluğun başarısında, savaş ortamı devam ederken anı yaşamak zorunda kalan ve sürekli olarak bilinmeyen tehdidi altında olanlara mükemmelen uygun gelmesinin payı vardır” (Rodgers & Thompson, 2007).

Ayrıca 27 Mayıs 1944 yılında *Çıkış Yok* isimli oyunu sahnelendi. Bu oyun, Sartre’ı ünlü yaptı. “Oyun birinci aşamada ‘*cehennem diğer insanlardır*’ mesajını veren karakterin bir yorumuydu” (Johnson, 2008). “Diğer aşamada ise *L’Etre et le Neant*’ın popüler bir takdimiydi, Fransız dış güzellik ve çağdaşlığının parıltısına sahipti; aktivizm mesajıyla gizli bir meydan okumanın altını çiziyordu ve bu haliyle Heidegger’in daha radikalleştirilmiş bir versiyonuydu” (Johnson, 2008).

Sartre’in bu oyununun fazlasıyla beğenilmesi ve izlenmesi fikirleri yansıtmada tiyatronun gücünü gözler önüne serdi. “Herkes, bilhassa gençler, kültür açısından kaybedilen yılları hızla telafi etmeye çalışıyor ve savaş sonrası hakikat iksirini arıyordu” (Johnson, 2008). Sartre’in bu varoluşçuluk felsefesiyle hakikati bulmuş olduğuna inanalar, 1948 yılında Jean Goujon caddesinde saat 17.00’de Sartre, ‘*Egzistansiyalizm Hümanizmdir*’ başlığıyla kamuya açık bir konuşmasını dinlediler.

Sartre, burada *Egzistansiyalizm* kavramını ortaya attı. Sartre Egzistansiyalizmi şu şekilde tanımlar; “İnsan, kendini hayatına adar ve imajını çizer, bunun ötesinde hiçbir şey yoktur. 1945’in yeni Avrupalısı, yeni, egzistansiyalist bireydir” (Johnson, 2008). Bu tanım ve kavram özellikle gençler için çok çekiciydi. “Varoluşçuluk amacına ulaşmıştı ve Sartre, en temel görüşü olan varoluşun özden önce geldiği görüşüne, yani her insanın kendini oluşturabileceğini, seçtiği yaşamı doğrulayabileceği, hiçbir şeyin belirlenmiş ya da verili olmadığı düşüncesine bu konferansla destek topluyordu” (Rodgers & Thompson, 2007).

Varoluşçuluk dönemin ruhunu yakalamış ve ne olduğunu tam anlamayanlar için bile çekici gelmişti. Çünkü tıpkı Hayek'in dediği gibi sosyalizm gibi totaliter rejimleri destekleyen entelektüellerin, sosyalizmin romantik eşitlik hayaline hayran kalmaları ve büyülenmeleri gibi varoluşçuluk felsefesi de bu hayalden beslenen insanların destek olmasıyla ünlendi. "Seçme özgürlüğünü, kişinin kendi geleceğini şekillendirme, kendi yaşam tarzını doğrulama, geleneği reddetme olanağını evetliyordu" (Rodgers & Thompson, 2007).

Sartre'in bu tanımında herkesi kapsayan ve kimseyi dışlamayan bir anlam vardı. Sartre bu sözleri söylüyor ancak yaptıkları anlattıklarına uymuyor görünüyordu. "O ve arkadaşları, Sartre'in baş editörlüğünü yaptığı *Les Temps Modernes* adlı dergi çıkardılar" (Johnson, 2008). Kendisinin editörlük manifestosunu içeren derginin ilk sayısı Eylül'de çıktı. Sartre'in yapacağı konferansla ilgili çok az reklam yapılmış olmasına rağmen kulaktan kulağa yayılarak, konuşmanın yapılacağı gün salona geldiğinde öylesine doluydu ki insanlar birbirlerini ezdiler. "Aslında bu sadece çılgınca içeriye girmeye çalışan ayaktakımıydı ve salon zaten çoktan tıka basa dolu olduğundan yalnızca ünlü kişilerin içeri girmesine izin veriliyordu" (Johnson, 2008). Tüm bunlardan anlaşıldığı üzere entelektüellerin toplum üzerindeki nüfusu göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki Sartre, "entelektüel modanın en büyük, periyodik devrimlerinden birine öncülük ediyordu" (Johnson, 2008). Sartre'in söyleyecekleri teknik şeyler olmasına rağmen savaş sonrası baskıdan bunalan halkın çölde vaha bulmuşçasına salonu doldurması ilginçtir. Bu durum yine "savaş sonrası ilk büyük medya olayına dönüştü" (Johnson, 2008).

Sartre, zamanın nabzını yakalamayı başarmış bir entelektüel olarak, medyanın, romanlarının, tiyatro oyunlarının kendini takip edenler üzerindeki tesirini fark etmişti. "O bu an itibarıyla kendinden önceki pek çok entelektüel gibi kendi kendinin reklamını yapma sanatında bir uzmandı" (Johnson, 2008).

Sartre, fikirlerin insanlardan daha önemli olduğuna inanıyordu. Ancak bunun yanında siyasi görüşleri açısından oldukça tutarsız bir tutum sergiliyordu. "1946-47'de gençler arasındaki yaygın prestijinin oldukça farkında olarak, hangi partiye arka çıkacağına şaşır kaldı" (Johnson, 2008). Oysa Sartre'a göre entelektüeller işçilere destek olmalıdır ve bunu kendine vazife edinmelidir.

O halde işçilerin çocuğun desteklediği partiye arka çıkması gerek miydi? 1940'ların Fransa'sında bu, Komünist Parti'yi desteklemek demektir. Ama Sartre bir Marksist değildi; hatta Marksizm onun öğrettiği tamamen bireysel felsefenin tam zıddıydı. Hal bu iken, 1940'ların sonunda bile Komünist Parti'yi veya Stalinizmi bir türlü kınamadı (Johnson, 2008).

Sartre'in bu tutumu başka entelektüeller tarafından eleştiriliyor ve hatta bazen dalga geçiliyordu. Fransız bir yazar ve siyasi bir aktivist olan ayrıca Nazi

Almanya'sına şiddetle karşı çıkan David Rousset "onu oldukça işe yaramaz biri bulmuştu; fikirlerin oyununda rol alıyor ama gerçek olaylarla pek ilgilenmiyor" (Johnson, 2008) demişti.

Nihayetinde Sartre 1952 yılında Komünist Parti ile kaçak dövüşmeyi bırakıp desteklemeye karar verdi. "O vakit Stalin'in işlediği korkunç suçlar belgelenip tüm Batı'da anlaşıldığı için diğer sol meyilli entelektüeller akın akın Komünist Parti'yi terk ediyordu" (Johnson, 2008). Sartre ise bu konuda sessiz kalıyor sadece zayıf bir argümanla şunları söylüyordu: "partinin üyesi olmadığımız için Sovyet işçi kampları hakkında yazmak bizim vazifemiz değildi; bu sistemin doğası hakkındaki tartışmalardan sosyolojik önemde bir olay olmadığı müddetçe uzak durmakta serbesttik" (Johnson, 2008). Ayrıca Çek Yahudi komünistler hakkında da sessizliği hiç bozmadı. "Böyle totaliter bir rejimi açıkça onaylaması onun gücü ve kontrolü –kişisel, varoluşsal özgürlük adına önceleri reddettiği şeyleri fazlasıyla çekici bulur hale geldiğini düşündürür" (Rodgers & Thompson, 2007). Sartre gibi gençler ve toplum üzerindeki tesiri bu denli etkili olan aydın bir felsefecinin bu tarz bir sistemi kabul edip onaylaması oldukça ilginçtir. "Her tür kanıt apaçık ortadayken, en zalim rejimlerden bazılarını açıkça onaylıyordu ve üstelik bunu Marksizm'in bazı bakımlardan modern politik düşüncenin her şeyi kuşatan ufku olduğunu düşünürken yapıyordu" (Rodgers & Thompson, 2007).

Sartre, 1954 yılında Rusya'ya yaptığı gezi sonrası Liberation'dan bir muhabirle röportaj yaptı ve Sovyet vatandaşlarının seyahat özgürlüklerinin engellenmesi ile ilgili şunları söyledi: "Sovyet vatandaşlarının seyahat edememe nedenlerinin buna müsaade edilmemesi değil, onların harika ülkelerini terk etmeme arzuları olduğudur" (Johnson, 2008). Bireysel özgürlükleri savunan, insanın önce kendisi için yaşaması gerektiğini öne süren Sartre nasıl olur da Sovyet vatandaşlarının özgürlüklerinin kısıtlanmasını bu denli romantize ederek anlatabilir?

Tabi daha sonra Sartre bu konu ile ilgili yalan söylediğini itiraf etmiştir. Ancak bu itirafı da yalanı kadar trajikomik olan "-yabancı bir yerde sana ev sahipliği yapmış kimseleri yermenin kibar bir davranış olmadığını düşünmem, kısmense SSCB ve kendi görüşlerimin ilişkisi açısından nerede durduğumu bilemememdi-" (Johnson, 2008) gibi açıklamalarla anlatmıştır. Sartre'a göre bireysel eylemler tarihsel bir sürecin bir parçasıdır ve değişkenlik gösterebilir. Dolayısıyla bireyin eylemleri de tarihsel sürece uygunluğuyla haklı hale gelir. Artık Sartre için bireyin önemi azalmış ve tarihsel sürece uygunluğu önem arz etmeye başlamıştır.

O dönemin gençlerinin neredeyse ruhani lideri haline gelen Sartre, Sovyetlerin yaptıklarına sessiz kalmakla yetinmemiş 1960'lı yıllarda Çin'de ve ayrıca kendi deyimiyle "Üçüncü Dünya'da" gezinerek geçirdi. Sartre'ın yazdıklarıyla hayranlarına bıraktığı miras tüm bunlarla da son bulmamıştı. 1961 yılında yazdığı *Les Damnés* isimli kitabının girişinde şunları yazmıştı: "Siyah bir adam için bir Avrupalıyı öldürmek bir taşla iki kuş vurmaktır, bir zalimi ortadan kaldırmak ve

aynı zamanda bir mazlumu da yok etmek” (Johnson, 2008). “Sartre2ın kendinden farklı düşünenlerden esirgeyeceği, bir kişisel özgürlük düzeyini talep eden bir varoluşçuluğun savunucusu olup da sonradan o politik rejimi destekleyebilmesi inanılmaz geliyor” (Rodgers & Thompson, 2007).

Sartre artık açıkça öldürmenin gerektiği zaman mubah olduğunu dile getirmeye başlamıştı. Bu düşüncesini de ifade ettiği şu sözler ispat niteliğindedir: “Bence en önemli sorun solun şiddete şiddetle karşılık vermemek gerekir teorisini reddetmek” (Johnson, 2008). Yazıları binlerce gencin üzerinde tesir ettiği ve hızla yayıldığından “1960’dan itibaren toplumu ezmeye başlayan pek çok terörist hareketin akademik vaftiz babası Sartre’dır” (Johnson, 2008).

Sartre’ın bu yönlendirmesi, 1960’larda Fanon’un Afrika’da yaptıklarına, 1975 Nisan ayından itibaren Kamboçya’da işlenen cinayetlere kadar hepsine katkı sağlamıştı. Yine Kamboçya’da işlenen cinayetler ve bu korkunç olayların yaşanmasına “Angka Leu (Yüksek Organizasyon) olarak bilinen bir grup Fransızca konuşan orta sınıf entelektüel tarafından organize edilmişti” (Johnson, 2008). Bu grubun üyelerinin tamamı Fransa’da eğitim almıştı. “Grubun sekiz liderinden beşi öğretmen, biri üniversite profesörü, biri devlet memuru, biri de iktisatçıdır” (Johnson, 2008). Ayrıca grubun tamamı Komünist Parti’ye üye olmuş ve “Stalin’in felsefi aktivizm doktrinini ve ‘zorunlu şiddet’ ilkesini” (Johnson, 2008) ezberlemişti. “Bu kitlesel katiller onun ideolojik çocuklarıydı” (Johnson, 2008).

SONUÇ

Sartre’a göre başkalarına ait her şey yarım, yamalı ve tavizlidir. “Özgün benlik varoluş bilmecesine tam bir çözüm arar ve bu çözüm kendi yaratımıdır” (Scruton, 2015). Yine bu hareket bireyin “dayanılmaz acı durumundan en kolay kurtuluşu sağlar; tanrısız bir evrende tamamen yalnız olma durumu” (Scruton, 2015). Marksizm’in Sartre’a çekici gelmesinin üç temel özelliği vardır. Birincisi burjuva düzenini aşığılaması, ikincisi Marksist felsefenin çözümünde bütüncül olması, kapsayıcı yaklaşması ve son olarak üçüncüsü ise tam komünizm vaadi anlamına gelen *kendicil* olma halidir. Bu hal insanı kendi için istediği bir şey olmaya yaklaştıran en yakın haldir. Böylece emekçiler ve proletarya, dünyevi ilişki ve varoluşçuluk felsefesinde yatan gerçek bir birey olmanın özünü yakalayabilmiş insan, özgürlüklerini birleştireceklerdir. Sonuç olarak bu iki grup bir araya gelerek birbirlerini ötekileştirmeyerek evrensel doğruya ulaşım mutlu bir hayat süreceklerdir. “ Marksist felsefeye musallat olan özgün vaat bu nedenle, bir kurtuluş vaadidir” (Scruton, 2015). Burada Sartre’ın Marksist felsefeyi yaptığı tanımlamadan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki, Hayek’in de ifade ettiği gibi entelektüellerin eşit, kusursuz bir hayal inşa etmeleri ve psikolojik olarak bunun ideal mutluluk olduğuna inanmalarıdır.

“Modern dünya insanlar arası eşitliğe özeniyor ve içgüdüsel olarak bireylerin iktisadi ya da toplumsal konumlarıyla ilgisi olmayan farklılıkları bile insanlar arası uyumun engelleri gibi görme eğilimi gösteriyor” (Girard, 2003). Bu sebeple öyle görünüyor ki, farklılıkları ortadan kaldırmak zaten doğasında var olan totaliter ve otoriter sistemlere düşüyorken, entelektüellere de bu hayale aldanıp kitlelere duyurmak düşüyor.

“İnsan özgürlüğünün sınırlarını araştırmış, özgürlüğü kendisi için talep etmiştir, ama yine de bunun altında otoriteden ve güçten büyülenme yatar: Gulag’ı ve muhalifleri önemsemezlikten gelebilen bir güç, özü, (bu örnekte siyasi ideoloji) var olan olguların önüne koyan bir güç önceki varoluşçuluğunda savunduğu her şeye karşı bir yaklaşım” (Rodgers & Thompson, 2007). Sartre daha evvel açıkça bu şekilde yaklaşmazken, peki ne değişti? “Sartre’in o Marksist rejimlere destek vermesi –kendi terimi kullanırsak- *mauvaise foi*’den (*kötü niyet*) başka bir şey olabilir mi” (Rodgers & Thompson, 2007)?

Sartre’in önceleri Sovyet Komünizmi içindeki baskıcı güçlerin var olduğunu kabul etmeme sebebi kendi kişisel sebepleri olabilir mi? “Kendi süper egosunun varlığını kabul edemeyen ve kendini bir otorite figürü yerine koymayı hep reddettiğini iddia eden biri olarak (Camus ve başkalarına davranışını düşünürsek gülünç bir iddia), -ister bir ulusta isterse kendi entelektüel çevresi içinde olsun- bireyi ezen bir otoriter gücün var olduğunu kabul etmek yerine, SSCB’ de özgürlüğün hâkim olduğunu ilan etmeyi tercih etmiş olabilir” (Rodgers & Thompson, 2007).

Son olarak Sartre’in makalemizde yer vermeye gerek görmesek de kadınlarla olan ilişkisi de oldukça ilginçtir. “*Nasıl ki, Varlık ve Hiçlik*’te yer alan ‘kendinde’ varlık ve ‘kendi için’ varlık kadar önemli kavramları şekillendiren şeyin onun kadınlarla olan ilişkilerindeki sorunlar olması gibi, otoriter davrandığını, kendisine kafa tutanlara sansür koymaya veya cezalandırmaya hazır olduğunu görememesi de Sovyet sistemine yönelik görüşlerinde etkili olabilir” (Rodgers & Thompson, 2007).

Tüm bu söylediklerimizden sonra sonuç olarak Sartre, kibirli, buyruk, aynı zamanda yetenekleri ve eğlenceli karakteriyle dünyaya iz bırakmış düşünürlerdendir. Siyasi ideolojiler üzerindeki etkisi veya tesiri de su götürmez derece de açıktır. Peki ya Sartre gibi, sorgulayan, araştıran hatta literatüre yeni kavramlar kazandırmayı başaran entelektüeller neden baskı rejimleri kendilerine yakın buldular? Daha önce de söylediğimiz gibi içlerinde barındırdıkları kazanma, yok etme ve yüce olma arzusundan mı? Yoksa samimiyetle iyi insanlar olabilmeyi hedefleyerek dünyayı mutluluğa ulaştırmanın yolunun buradan geçtiği için mi? Ancak, iyiliğin ve mutluluğun bu yoldan geçtiğine inanıp milyonlarca insanı sefalet ve cinayetlere kurban etmenin doğru olduğuna inanıp kitleleri sürüklemek, bunun için çaba ve emek sarf etmek de bir kibir veyahut ego değil midir?

KAYNAKÇA

- Foucault, M. (2020). *Entelektüellerin Siyasi İşlevi*. (O. Akınhay, F. Keskin, & I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Friedrich, C. (2017). "The evolving theory and practice of totalitarian regimes.1. J. J. Linz içinde, *Totaliter ve Otoriter Rejimler* (E. Özbudun, Çev., s. 35). Ankara: Liberte Yayınları.
- Girard, R. (2003). *Şiddet ve Kutsal*. (N. ALPAY, Çev.) İstanbul: Kanat Kitap.
- Hayek, F. A. (2006). Entelektüeller ve Sosyalizm. *Liberal Düşünce Dergisi*, 27-41.
- Houghton, D. P. (2021). *Siyaset Psikolojisi -durumlar, bireyler, olaylar-* (3 b.). (P. D. İnanç, & D. Şekeroğlu, Çev.) İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Johnson, P. (2008). *Entelektüeller*. (A. Polat, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Linz, J. J. (2017). *Totaliter ve Otoriter Rejimler*. (E. Özbudun, Çev.) Ankara: Liberte Yayınları.
- Özer, A. (2019, Nisan). Habermas ve Bauman'da Entelektüel Kavramı. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(17), 319-324. Ocak Perşembe, 2023 tarihinde alındı
- Rodgers, N., & Thompson, M. (2007). *Sıradışı Flozoflar*. (N. Küçük, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Sarte, J.-P. (2010). *Aydınlar Üzerine* (3 b.). (A. Bora, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Scruton, R. (2015). *Yeni Sol Düşünürleri -soytarılar, dolandırıcılar, yaygaracılar-*. (B. Timur, K. Tokgöz, & Ö. Alkan, Çev.) İstanbul: Fihrist Yayıncılık.
- Timur, T. (2017). *Habermas'ı Okumak* (3. b.). İstanbul: Yordam Yayıncılık.
- Yayla, A. (2011). Marksizim Niçin Hala Popüler? *Liberal Düşünce Dergisi*(62), 7-22.
- Yayla, A. (2015). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.

KEMALİZM'İN HIZLI MODERNLEŞME POLİTİKASI: MÜSİKİ ÖRNEĞİ

Âdem Çiçek¹

Öz: Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî kurucu ideolojisi Kemalizm, uluslaşma bilincinin önemli adımlarından olan müzik politikalarında modernleşme adı altında değişime ve dönüşüme ilişkin önemli adımlar atmıştır. Uygulanan reformlar seleflerinin yaptıkları gibi tedrici değil, radikal ve hızlı olmuştur, zira entegre olunmak istenilen medeniyete katılmakta geç kalındığı düşünülmüştür. Bu nedenle toplumu hızlıca yeni bir kimlik, yeni bir vatan ve yeni bir ulus kapsamında homojen olarak yeniden kurgulamak hedeflenmiştir. Bu çalışmada Kemalist rejimin laiklik, milliyetçilik, inkılapçılık ve halkçılık gibi resmî ideolojinin esasları incelenmiş olup, bu bağlamda *zayıf tarihsellik* içinde müzikal alanda yürütülen hızlı modernleşme politikaları ele alınmıştır. Müsiki örneğinde bu hızlı modernleşme politikalarının temelinde geç kalmışlık psikolojisi yatmaktadır. Yöntem bilgisi

Anahtar Kelimeler: Kemalizm, modernleşme, uluslaşma, müzik politikaları

KEMALISM'S POLICY OF FAST MODERNISATION: THE EXAMPLE OF MUSIC

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, adem.cicek@yahoo.de
ORCID: 0000-0003-1272-1932
Doi: [10.5281/zenodo.10436734](https://doi.org/10.5281/zenodo.10436734)

Geliş Tarihi: 05 Nisan 2023
Received: 05 April 2023

Kabul Tarihi: 27 Mayıs 2023
Accepted: 27 May 2023

Bu makaleye atf için / To cite this article: Çiçek, A. (2023). Kemalizm'in Hızlı Modernleşme Politikası: Müsiki Örneği, *Politik Psikoloji Dergisi*, 3(1)

Abstract: *Kemalism, the official founding ideology of the Republic of Turkey, has taken important steps towards the change and transformation under the name of modernisation in music policies, which is one of the important steps of nationalisation consciousness. The reforms implemented were not gradual as their predecessors had done, but radical and fast, since it was thought that it was too late to join the civilisation to be integrated. Therefore, it was aimed to rapidly reconstruct the society homogenously within the scope of a new identity, a new homeland and a new nation. In this study, the principles of the official ideology of the Kemalist regime such as secularism, nationalism, revolutionism and populism are examined, and in this context, the rapid modernisation policies carried out in the musical field within a weak historical context are discussed. In the case of music, the psychology of delay is the basis of these fast modernisation policies.*

Keywords: *Kemalism, modernisation, nationalisation, music policies*

GİRİŞ

Osmanlılar Batı karşısındaki üstünlüğünü kaybedişini ilk defa savaşlarda aldığı mağlubiyetlerde görmüştür. Bu nedenle Osmanlılarda ilk modernleşme hareketleri orduda başlamış, toplumsal hayatın diğer alanlarında reformlar daha sonra yapılmıştır. Tanzimat süreci ile başlayan modernleşme hareketleri Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurucuları tarafından kesintisiz sürdürülmüştür.

Modernleşme politikaları Osmanlılarda tedricen uygulanırken, yeni kurulan ulusal devlette radikal olarak sürdürülmüştür. Kendi döneminde zorunlu olarak modernleşme siyasalarını sürdüren II. Abdülhamit'in İttihad-ı İslam politikası ile uluslaşma politikasını İslami bir kisveye büründürdüğü görülmektedir. Mardin (2007), Sultanın bu panislamist politikasını ön ulusalcılık kurma çabası olarak değerlendirmektedir. Cumhuriyetin kurucuları ise uluslaşma politikasını millî ve laik esaslar kapsamında radikal olarak sürdürmüşlerdir. Amaç hedeflenen sonuçlara süratle ulaşmaktır.

Resmî bir ideoloji inşa süreci olarak modernleşme, Kemalizm'in yeni bir tarih, yeni bir ulus, yeni bir kimlik ve yeni bir vatan oluşturma çabası olarak nitelendirilmiştir (Çelik, 2009). Kemalist ideolojinin bu hedeflerini müzikal anlamda analiz edebilmek amacıyla çalışmanın birinci bölümünde ideoloji terimi tanımlanarak, Marksist devlet anlayışında Althusser'in tasvir ettiği şekliyle devletin ideolojik aygıtları ele alınacaktır.

İkinci bölümde modernleşme kavramının tanımı yapılarak Cumhuriyet dönemindeki modernleşme süreci incelenecektir. Bir sonraki bölümde Kemalizm ideolojisi ve Altı Ok diye nitelenen prensiplerden laiklik, milliyetçilik, inkılapçılık ve halkçılık tartışılacaktır. Dördüncü ve son bölümde ise Kemalist

ideolojinin uluslaşmaya yönelik müzikal politikalarındaki hızlı modernleşme adımları incelenecektir.

İDEOLOJİ

İdeoloji nedir? İdeoloji, sosyal, siyasal, kültürel veya ekonomik sistemlerin bütününe oluşturan fikirleri ifade etmektedir. İdeolojiler, toplumsal yapının nasıl işlediğini, devlet mekanizmasının nasıl çalıştığını, vatandaşların hakları ve yükümlülükleri ile diğer hususlar hakkındaki fikirlerini ve amaçlarını yansıtan dünya görüşü olarak tanımlanabilir.

İdeolojiler bireylerin inanç dünyalarını, sosyal hareketleri ve siyasi düşüncelerini etkileyebilmektedir. İdeolojilerin temel amaçları; yaşanan toplumu anlamak, analiz etmek, sorunları tespit ederek çağa uygun çözüm önerileri getirmektir. İdeolojiler, özgürlük, ekonomik yaşam, toplum, mülkiyet, gelenek, akıl ve din gibi çeşitli alanlarda farklı bakış açıları sunmaktadır. Genellikle çeşitli toplumsal kesimler sübjektif bakış açıları ile benimsedikleri ideolojileri savunarak etraflarına yaymaya çalışmaktadırlar.

idea ve *oloji* kelimelerinin birleşmesinden oluşan ideoloji kelimesi en geniş anlamıyla *düşüncelerin ilmi* ya da *fikir bilimi* şeklinde tanımlanmıştır (Atılğan, 2015). İlk defa 1796 yılında kullanılan terimin konusunu “düşünceler, düşüncelerin kanunları, kendilerini dile getiren işaretlerle münasebetleri ve kaynakları” oluşturmaktadır (Meriç, 2007). İdeoloji terimi ilk olarak Fransız İhtilali döneminde yaşayan Cabanis, Concorde, de Tracy gibi düşünürler ve arkadaşları tarafından kullanılmasıyla bilinmektedir. Onların Fransa’da devrimle hedefledikleri *söz ve düşünce özgürlüklerinin gerçekleştirilmesiydi* (Hall, 1973).

Alman Sosyolog Mannheim (1979) ideoloji terimini özel ve genel anlam olmak üzere iki farklı şekilde analiz etmektedir: özel anlamıyla ideoloji rakip tarafından ileri sürülen fikirlere şüpheyi yaklaşmayı (çarpıtarak, yalan söyleyerek, manipüle ederek), genel anlamıyla fikirlerin, düşüncelerin, önermelerin olduğu gibi alınmayıp bunların ortaya çıktıkları sosyal koşulların dikkate alınmasını ifade etmektedir. Bu ikinci anlam düşünceye bütüncül olarak yaklaşma gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Liberalizm, Marksizm ve faşizm gibi siyasal düşünce öğretileri kendisi dışındaki düşünce akımlarını ideoloji olarak nitelendirmektedirler (Atılğan, 2015).

Siyaset felsefeci Martin Seliger (1976) ideoloji terimini “insanların örgütlü sosyal eylemin ve özellikle de siyasal eylemin belirli bir düzeni korumayı, değiştirmeyi, kökünden sökmeyi veya yeniden inşa etmeyi amaçlayıp amaçlamadığına bakılmaksızın, ortaya koydukları, açıkladıkları ve gerekçelendirdikleri fikir kümeleri” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanıma göre siyasal ideolojinin özellikleri şu şekilde belirtilebilir: genel olarak soyut fikirler ve teorilerden oluşan siyasal ideolojiler insanları örgütler ve siyasal eyleme sevk ederler (...); insanları belirli sosyal kümelere konumlandırır (...); toplumun ve dünyanın sürekli değişmesiyle siyasi ideolojilerin de kendilerini yeniden üretmeleri beklenir; her

siyasal ideolojinin daha az değişen ana konuları vardır; her siyasi ideolojinin ekonomik ve kültürel bakımdan farklı olan çeşitli toplumlara uyarlanması için yeniden kurgulanarak *yerleştirilmesi* gerekir; her siyasi ideoloji kendi mitiyle, sembolüyle ve sloganlarıyla tarihsel bir arka plan yaratmaya çalışır; siyasi ideolojilerin farklı yorumlamaları olabilir, bu nedenle aynı ideolojinin farklı eğilimleri ortaya çıkmaktadır; siyasi ideolojiler aynı kavramları kullanabilirler, ancak her biri kavramları farklı perspektiften değerlendirerek kendi bakış açısını kendi içerikleriyle tarif edecektir; siyasi ideolojiler birbirleriyle sürekli bir çatışma, mücadele içinde olurlar, bu da ideolojik hegemonya mücadelesi olarak görülür (Atılğan, 2015).

İdeoloji teriminin en fazla kullanılan tanımı egemen sınıfın iktidarının meşrulaştırılması iddiasıdır. Eagleton (1991), egemen sınıfın iktidarını meşrulaştırmaya yönelik altı farklı stratejisinin olduğunu öne sürer: egemen sınıf kendisine yakın inanç ve değerleri teşvik ederek; bu tür inanç ve değerleri görünür kılıp doğallaştırarak; bunları evrenselleştirerek; kendisine meydan okuyan fikirleri aşağılayarak; rakip düşünce fikirlerini sistematik bir şekilde dışlayarak ve sosyal gerçekliği gizleyerek kendini meşrulaştırabilir.

İdeoloji terimi birçok anlamda kullanılmaktadır: toplumsal yaşamdaki anlamların, göstergelerin ve değerlerin üretim süreci; belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler; egemen bir siyasi gücü meşrulaştırmaya hizmet eden fikirler; egemen bir siyasi gücün meşrulaştırılmasına yardımcı olan yanlış fikirler; sistematik olarak çarpıtılan iletişim; sosyal çıkarlar tarafından motive edilen düşünce biçimleri; özdeşlik düşüncesi; söylem ve iktidar konjonktürü; bilinçli toplumsal aktörlerin kendi konumlarını anlamlandırdıkları ortam; eylem odaklı inanç setleri; dilsel ve olgusal gerçekliğin birbirine karıştırılması; bireylerin sosyal yapıyla ilişkilerini sürdürdükleri vazgeçilmez ortam (Eagleton, 1991). Görüldüğü üzere ideoloji teriminin herkes tarafından kabul gören tek bir tanımı bulunmamaktadır. Böylelikle her tarihsel dönem kendi perspektifinden ideoloji terimine anlam çeşitliliği getirmiştir. Terimin anlam çeşitliliği McLellan'ın da (1995) belirttiği gibi *tüm sosyal bilimlerde anlaşılması en zor kavram* olmasından kaynaklanmaktadır.

Duverger'e (2002) göre "ideoloji belli bir toplumu korumak, değiştirmek ya da yıkmak üzere girişilen bir eyleme mesned teşkil eden bir açıklama sistemidir." Bu noktada ideolojinin toplumsal düzen ve iktidar ile ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Liberalizm ve Marksizm gibi siyasi öğretiler kendi benimsediği değerler perspektifinden öznel değerlendirmelerde bulunarak dünyayı ve toplumu anlamaya yardım eden bir tür bakış açısı sunmaktadırlar.

İdeolojinin-sonu ekolü, bütün ideolojileri, doğaları gereği kapalı ve dogmatik olarak değerlendirirken, radikal referanslara sahip olan postmodernist düşünürler

ise bütün ideolojileri teleolojik, totaliter ve metafizik temelli olarak görme eğilimindedir (Eagleton, 1991).

Toplumsal, siyasi ve ekonomik sistemleri anlamaya yönelik başvurulmuş bir araç olarak ideoloji, *siyasal bir düşünce sistemi* olup toplumda *sosyal bir çimento işlevi* (Heywood, 2014) görmektedir. İdeoloji, çeşitli hedefler belirleyerek toplumu ortak belirli bir siyasi düşünce etrafında birleştirmektedir.

Karl Marx, Engels ile yazdığı *Die Deutsche Ideologie* isimli eserinde ideoloji terimini siyasi ve sosyal düşüncelerde açık bir şekilde şöyle tasvir etmiştir:

Her çağda egemen sınıfın fikirleri hâkim fikirlerdir. Yani toplumun egemen maddi gücü olan sınıf aynı zamanda hâkim entelektüel güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda entelektüel üretim araçlarını da elinde bulundurur, böylece entelektüel üretim araçlarından yoksun olanların düşünceleri genel olarak buna tabidir (Marx ve Engels, 1978).

Marx ve Engels bu tanımlamada ideoloji terimini sınıf ile, maddi gücü de entelektüel güç ile ilişkilendirmekte ve maddi güce sahip olan sınıfların entelektüel alana da hâkim olacaklarını savunmaktadırlar. Bu yaklaşıma göre ideoloji, belli bir dönemdeki egemen düşünceler olup, iktidarın yaklaşımını yansıtmaktadır.

Marksist devlet anlayışında hükümet, ordu, idare, polis, mahkeme ve hapisaneler devletin baskıcı aygıtları şeklinde nitelendirilmektedirler. Bu yaklaşımda kamu kurumlarının uç durumlarda şiddet kullanması ve baskı yapmasıyla devlet aygıtının çalıştığı belirtilmektedir (Althusser, 2014). Althusser (2014) din, okul, aile, hukuk, siyasi partiler, sendikalar, kitle iletişim araçları ve kültür-sanat etkinliklerini devletin ideolojik aygıtları olarak değerlendirmiştir. Bu uzmanlaşmış aygıtların çoğu özel kurumlar olup, özel alanlarda bulunmasına rağmen değerler ve diğer unsurlar üzerinden ideolojiyi kullanması nedeniyle devletin ideolojik aygıtları olarak sınıflandırılmıştır.

MODERNLEŞME

Modernleşme kapitalizmin gelişmesiyle ortaya çıkan bir süreç olup, sanayileşmenin ortaya çıkması, feodalitenin çöküşü, bürokrasinin gelişmesi, eğitimin yaygınlaşması, teknolojinin ilerlemesi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi gelişmeler bu sürecin daha yüksek bir düzeye erişmesine destek olmuştur.

Osmanlılarda Tanzimat reformları olarak bilinen modernleşme çabaları dünya ekonomik sisteminin içine girme ve ona uyum sağlama çabaları (Karpas, 2006)

olup, “zamansal olarak geriden gelmektir” (Dellaloğlu, 2013). Cumhuriyetin kurucu elitleri Tanzimat döneminin bürokratları gibi modernleşmeyi hem ideolojik hem de siyasal anlamda yukarıdan aşağıya inen dikey bir süreç olarak algılamaktaydı. Bu yönüyle Türk modernleşmesinin toplumsal boyutu neredeyse yoktur.

Hâlbuki modernlik, siyasete tabi olmadan karmaşık bir düzen içinde gelişen, çok boyutlu, çok aktörlü ve kozmopolit bir süreç içinde evrimleşerek ortaya çıkan bir olgudur (Göle, 2007). Bu bağlamda modernlik gelişen olayların zamanla birbirleriyle etkileşim halinde olması neticesinde kendiliğinden meydana çıkmıştır. Modernleşme ise modernlik sürecini bizzat üretemeyen toplumların bu sürece karşılık vermelerinin sonucudur (Dellaloğlu, 2013). Osmanlıların savaşlarda aldığı mağlubiyetlerin sonrasında başlattığı modernleşme siyasaları bir üst yapı sorunu olup askeri kökenlidir. Cumhuriyetin kurucuları modernlik sürecine modernleşme siyasalarında radikal adımlar atarak tepki göstermişlerdir. Türk modernleşmesinin bu tepkisinde geri kalmışlık duygusu hâkimdir (Dellaloğlu, 2013).

Yeni rejim tarafından gerçekleştirilen siyasi reformların amaçları büyük ölçüde kurumları değiştirmek ve içinde bulunulan koşulların maddi ve formel yönlerini Batı’yı örnek alarak yeniden biçimlendirmektir (Kasaba, 1998). Bu kapsamda geçmişe ait kurumlar ilga edilmiş, yerlerine Batı benzeri kurumlar kurulmuştur. Değiştirme ve biçimlendirme modernleşme sürecinde sadece şekilde kalmamış, içerikte de Batılı formlar örnek alınmıştır. Ancak İdris Küçükömer (1969), *Düzenin Yabancılaşması: Batılılaşma* isimli eserinde 19. yüzyılda başlayan Türk Batılılaşmasını yapısal ve kurumsal yeterliliklerin bulunmaması nedeniyle sadece bir *kültür devriminden* ibaret olduğunu belirterek eleştirmiştir.

Cumhuriyet kurucularının otoriter modernizasyon projesinde geçmişten ve gelenekten radikal bir kopuş hakimdir. Nilüfer Göle’nin (2007) söylemiyle “Türkiye modernleşmesi, Osmanlı’nın başlattığı Batılılaşma hareketiyle devamlılığı sahiplenmekten ziyade Osmanlı kozmopolitliğine karşı tanımlandı”. Yeni rejim Osmanlı’nın kozmopolit yapısını tanımamış, hatta yabancılaştırarak ötekileştirmiştir. Kemalist ideoloji geçmişi inkâr ederek geleneği yok saymış ve modernleşme adı altında yeni bir arayışa girmiştir. Arayışın amacı homojen yapıda yeni bir toplum kurgulamaktır.

Kemalist ideoloji, Batı’nın yörüngesinde yer almayan Türk toplumunun kendisine ait tarihsel ve kültürel kodlarının doğal evriminde ilerleyebileceğine inanmamıştır, bu nedenle geçmişi, geleneği ve kendi kozmopolit kültürel sermayesini görmezden gelmiş, geçmişten bugüne köprü olan unsurları yok sayarak modernleşmeye çalışmıştır. Göle (2007), Batılı olmayan toplumların modernlikle kurdukları bu tür ilişkiyi *zayıf tarihsellik* olarak adlandırmaktadır.

Bu kavramsallaştırma tam olarak Kemalistlerin geçmişe olan tutumunu özetler mahiyettedir.

KEMALİZM

Türkiye Cumhuriyeti kurucuları Osmanlıların Tanzimat döneminde tedricen başlattıkları reform hareketlerini Cumhuriyet döneminde radikal olarak sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet yöneticilerinin sürdürdüğü bu reformlar Osmanlıların başlattığı reformların son safhasıdır (Zürcher, 2009). Zürcher'in son safha olarak tanımladığı dönem, reformların tedricen değil radikal bir şekilde yukarıdan aşağıya uygulandığı, kendilerini Kemalist olarak tanımlayan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın elit yöneticilerinin egemen olduğu yıllardır.

1930'lu yıllarda ortaya çıkan Kemalizm kavramı dönem içerisinde gelişmiştir. Tutarlı ve her şeyi kapsayan bir ideoloji haline gelemeyip esnek bir kavram olarak kalan Kemalizm, *bir tutum ve kanılar bütünü* (Zürcher, 2015) olarak tarif edilebilir.

Kemalizm'i daha yakından tanımak için Kemalist siyasaların asli unsurları olarak kabul edilen ve Altı Ok diye bilinen siyasaları daha yakından incelemek gerekmektedir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 10-18 Mayıs 1931 tarihli Büyük Kongresi'nde kabul edilen program, Kemalizm'in projesini cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık şeklinde sayarak tanımlamaktadır (C.H.F., 1931). Daha sonra fırkanın ana vasıflarını oluşturan bu temel ilkeler 1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 2. maddesine 1937 yılında yapılan değişiklikle dahil edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisinin 1935 tarihli Parti Programında Kemalizm'in siyasi bir ideoloji olduğu açıkça belirtilmiştir (C.H.P., 1935). Partinin bu özelliği 1930'lu yıllarda Avrupa'da meydana gelen siyasi gelişmelerden etkilenerek Türkiye'de ortaya çıkan bir durum değildir (Parla, 1992). Bu husus 1920'li yıllardan itibaren partinin çeşitli siyasi organlarında dile getirilmiştir. Kemalizm ideolojisinin temel esasları ilk olarak 11 Aralık 1923'te Cumhuriyet Halk Fırkası'nın parti tüzüğünde oluşturulmuş, akabinde 1927'de kurultayda ayrıntılı olarak hazırlanan tüzükte tekrar edilmiştir.

KEMALİST DÖNÜŞÜMÜN KÖKENLERİ

Osmanlı devletinin yıkılmasıyla çokuluslu bir imparatorluk sona ermiş, yerine ulusal ve laik bir devlet kurulmuştur. Yeni kurulan devlet Kemalist ideolojinin prensipleri tarafından şekillendirilmiştir.

Kemalist devrimin temel prensipleri olarak bilinen Altı Ok ilk olarak 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkasının Programında açıkça dile getirilmiştir. Bu bölümde

Altı Ok olarak bilinen prensiplerden Kemalist ideolojinin esaslarını tanımlayan laiklik, milliyetçilik, inkılapçılık ve halkçılık ele alınacak olup temel özellikleri açıklanacaktır.

Laiklik

Laikleşme Osmanlı Devleti'nin son dönem yöneticileri tarafından modernleşme veya Batılılaşma hareketleri kapsamında başlatılmış olup, Kemalist yöneticiler tarafından radikal olarak sürdürülmüş siyasalardandır. 1908-1918 yılları arasında Osmanlı Devleti'ni yöneten İttihat ve Terakki Cemiyeti yöneticileri, şeriat mahkemelerini Adliye Nezareti'ne bağlı kılarak (Lewis, 2015) laikleşmeye yönelik dinî alana mahsus politikalar sürdürmüşlerdir. Türkiye Cumhuriyeti kurucuları ise daha da ileri giderek radikal reformlar izlemişlerdir. Dinî otoriteyi reddeden Cumhuriyet yöneticileri, 1 Mart 1924'te halifelîği kaldırarak akabinde hanedan mensuplarının ülke sınırlarının dışına çıkmalarını sağlamışlardır. Kemalist yöneticilerin bu siyasası genç Cumhuriyetin laikleşmeye dair ilk radikal hareketidir. Ardından 1925 yılında tarikatlar yasaklanmış, tekke ve zaviyeler kapatılmış, dinî nikâh ve çokeşlilik kaldırılmış ve Şapka Kanunu ile fesin yerini batılı şapkalar almıştır. 1926 yılında İsviçre Medeni Kanun'u örnek alınarak Türk Kanunu Medenisi yürürlüğe girmiştir. Kemalist siyasalar dinin otoritesinin kamudan ve özel hayattan tamamen çıkarılmasını hedeflemiş, boşalan yerlerde devletin hâkimiyetini tam olarak sağlamak istemişlerdir.

Dinin otoritesini tamamen ortadan kaldırmak amacıyla yukarıda anılan reformları gerçekleştiren yeni rejim, 1928 yılında 1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 2. maddesinde ilk önce "Türkiye Devletinin dini, Dini İslâmdır" ibaresini kaldırmış, 1937 yılında yine aynı maddede değişiklik yapmış ve laiklik prensibini ekleyerek dine karşı mesafeli oluşunu resmî olarak ilan etmiştir.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 tarihli Üçüncü Büyük Kongresinde kabul edilerek programa dahil edilen ve 1935 tarihli Dördüncü Büyük Kurultay'da yine aynı şekilde anılan laiklik, parti programında *Lâyıklık* yan başlığı ile şu şekilde tarif edilmiştir:

Parti, bütün kanunların, tüzüklerin ve usullerin yapılışında ve taplanışında², en son ilim ve teknik esasları ile, asrın ihtiyaçlarına uyulmasını prensip olarak kabul etmiştir. Din bir vicdan işi olduğundan, parti, dini, dünya ve devlet işleri ile siyasadan ayrı tutmağı, ulusumuzun çağdaş medeniyet yolunda ilerlemesi için başlıca şartlardan sayar (C.H.P. Programı, 1935).

Batı örnek alınarak laiklik prensibi ile din vicdana bırakılmak istenmiş, din ile dünya işleri ayrıştırılmıştır. Bununla birlikte din ne tamamıyla kendi başına

² taplamak: tatbik etmek.

bırakılmış ne de dine karşı mesafeli olunmuştur. Aksine Kemalist ideoloji için dini kontrol altına almak elzemdir. Bunun için yukarıda belirtildiği üzere 3 Mart 1924'te hilafet kaldırılmış ve aynı tarihte 429 sayılı Şer'iyeye ve Evkaf ve Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâletlerinin İlğasına Dair Kanununun 2'nci maddesi ile Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak lağvedilmiştir. Oluşacak olası dinî otorite boşluğu aynı Kanununun 1'inci maddesi ile Diyanet İşleri Reisliği'nin kurulmasıyla doldurulmuş, böylelikle din yeni rejimin kontrolü altına alınmıştır.

Milliyetçilik

Kemalizm'in asli unsurlarından olan milliyetçilik, Fransız İhtilali sonrasında Avrupa kıtasında ve Osmanlı topraklarında yayılmış ve 19. yüzyılda Osmanlı yöneticileri tarafından benimsenmeye başlanmıştır. Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet ve Ahmet Ağaoğlu gibi önemli Osmanlı entelektüelleri, farklı görüşleriyle Türk milliyetçiliğinin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Akçura pantürkçü yaklaşımıyla Osmanlı'nın kendisini Türk milliyetçisi olarak tanımlamasını savunmuştur (Zürcher, 2009). Bu yaklaşımın temel nedeni Osmanlı topraklarında hızlı bir şekilde yaygınlaşan milliyetçilik hareketleri ile kaybedilen savaşlar sonucunda yaşanan büyük toprak kayıplarının akabinde Anadolu'ya gelen kitlesel göçler olarak ileri sürülebilir.

Kemalizm'in asli bir unsuru olarak milliyetçilik, devleti korumak ve güçlendirmek (İnsel, 2005) olarak nitelendirilmektedir. Bu savunmacı yaklaşım dönemin psikolojisi ve kurucu babaların zihin dünyaları ile ilişkilendirilebilir. 19. yüzyıldan beri savaşlarda alınan mağlubiyetlerin neticesinde Balkanlarda, Kuzey Afrika'da, Yakın Doğu'da yaşanan büyük toprak kayıpları, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İmparatorluğun yıkılmasıyla Anadolu'nun işgal edilmesi gibi döneme mahsus siyasal konjonktür Kemalist ideolojinin kurucu babalarının zihin dünyalarını etkisi altına almıştır. Bu travma yeni kurulan devletin yıkılması, parçalanması endişesini getirmiş, İnsel'in (2005) deyiimiyle "Kemalizm'in asabiyyesini oluşturmuştur". Bu vaziyet gazeteci ve yazar Falih Rıfkı Atay'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında kaleme aldığı *Zeytinadağı* isimli anılarında şu şekilde dile getirilmiştir: "Biz eğer Vardar'ı, Trablus'u, Girid'i ve Medine'yi bırakırsak Türk milleti yaşayamaz zannediyorduk" (1943). Osmanlı İmparatorluğu çok geniş bir coğrafyaya yayılmışken Cumhuriyet döneminde bugünkü sınırlara gerilemesi Osmanlı entelektüellerince devletin bekasını tehdit eden bir vakıa olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

İnkılapçılık

Cumhuriyet kurulduğundan beri var olan inkılapçılık, 1937 yılında 1924 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda değişiklik yapılarak diğer prensiplerle birlikte Anayasanın 2. maddesine girmiştir. İnkılapçılık prensibi Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 yılında yapılan Üçüncü Büyük Kongre'sinde fırkanın ana vasıfları altında "Fırka

milletimizin birçok fedakarlıklarla yaptığı inkılaplardan doğan ve inkişaf eden prensiplere sadık kalmayı ve onları müdafaa etmeği esas tutar” (C.H.F., 1931) şeklinde tanımlanarak kabul edilmiştir. Bu tanım yapılan reformların rejim tarafından sahiplenilmesini ve savunulmasını vurgulamaktadır.

Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Recep Peker, 1931 tarihli parti programına ilişkin konuşmasında cumhuriyetin kurulması, medeni ve adli kanunların yapılması, şeri mahkemelerin kaldırılması, medreselerin kapatılması, tekke ve türbelerin kapatılması, şapka giyme zorunluluğunun getirilmesi ve Latin alfabelerinin kabulü gibi esas olarak hukuki ve kültürel alanda yapılan reformları yeni rejimin inkılapları olarak ifade etmektedir (Parla, 1992). Toplumsal ve siyasi yapıyı doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bu eylemlerin radikal bir yönü bulunmaktadır ancak bu eylemlerde devrim gibi kitlesel bir değişim söz konusu olmamıştır.

1935 tarihli Cumhuriyet Halk Partisi'nin programında ise *Devrimcilik* adıyla anılan İnkılapçılık prensibi 1931 programından aynen alınmış ve şu ifade eklenmiştir: “Parti devlet yönetiminde, tedbir bulmak için derecel ve evrimsel prensiple kendini bağlı tutmaz” (C.H.P. Programı, 1935). Parla'ya (1992) göre bu ifade rejimin yaptığı reformların radikal yanını vurgulamakta olup, devrim veya ihtilali anımsatmamaktadır, çünkü yapılan reformlar belirli bir düzen içinde kontrollü olarak dönüşümü amaçlamaktadır. Yapılan reformların kronolojisine bakıldığında Parla'nın ifade ettiği kontrollü dönüşüm aşikârdır. Çalışmanın konusunu oluşturan musiki reformunda görüleceği üzere dönüşüme yönelik aşamalı bir aksiyon olarak doğal gelişime müsaade edilmeyecektir. Bu yönüyle Kemalist ideolojiyi vesayetçi olarak nitelendiren Parla (1991), inkılapçılık prensibini “devrimcilik” olarak değil “dönüşümcülük” hatta “dönüştürmecilik” ifadesiyle sert bir şekilde eleştirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 yılında yapılan yedinci büyük kurultayında sunulan program tasarısında yine *Devrimcilik* olarak ifade edilen İnkılapçılık, geri kalmış düzenin tasfiye edilerek yerine ileri çağdaş medeniyet kurumlarının kurulması olarak formüle edilmiştir. Devrimcilik/inkılapçılık kapsamında Batı uygarlığının kurumları ile çağdaşlaşma hedeflenmiştir: “Gerçek milli değerler üzerine kurulan yeni milli hayatımızı kısa zamanda en ileri medeniyet seviyesine yükseltmek amacımızdır. Bunun için tekamüle bağlı kalmıyarak gerekli hamlelerle ilerlemek azmindeyiz” (1947). Burada ileri medeniyet ile modernizm kastedilmektedir. Modernleşme sürecinin kendi doğal seyrinde gelişimini veya evrimini beklemeden, gerektiğinde sürece müdahale ederek kısa süre içinde çağdaş Batı medeniyetine erişmek hedef olarak gösterilmiştir.

Halkçılık

Halkçılık prensibi Kemalist ideolojinin değişmez temel niteliklerindedir. Halkçılık ilkesi ilk olarak partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra 11 Aralık 1923'te yapılan toplantıda kabul edilen parti tüzüğüne esaslarından biri olarak kabul edilmiştir (Beşikçi, 1978). Halkçılık, Halk Fırkasının 1927 tarihli parti kurultayında ilan edilen tüzükte tekrar edilmiş ve 1931 tarihli kongresinin ikinci celsesinin ikinci kısmının 1.maddesinde kabul edilerek şu şekilde tanımlanmıştır:

İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkile ifasını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük bir esastır. Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz” (C.H.F., 1931).

Halk ya da Anadolu köylüsü Cumhuriyet ideolojisi tarafından her zaman idealleştirilmiştir. Cumhuriyet, halkı sınıflandırmamış, hatta sınıfların varlığını dahi kabul etmemiş, ancak sınıfları iş bölümüne ayırmıştır. Bu husus 1931 tarihli kongrenin ikinci celsesinin ikinci bölümünün 2.maddesinde şu şekilde kabul edilmiştir:

Türkiye Cumhuriyeti halkını, ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibarile muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir. A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, D) Serbest meslek erbabı, E) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca zümrelerdir. Bunların herbirinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek³ surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesile mütenasip olur.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 tarihli kongresinde kabul edilen halkçılığa ilişkin yukarıdaki esaslar kongreden kısa bir süre önce, 4 Mayıs 1931 tarihinde yapılacak genel seçimler öncesinde Gazi Mustafa Kemal tarafından 20 Nisan 1931 tarihinde *Seçimler Dolayısıyla Millete Beyanname*'de (2006) açıklanmıştır. Mustafa Kemal'in Halkçılık ile ilgili açıklamaları kongrede değiştirilmeden birebir kabul edilmiştir.

³ nakzetmek: bozmak

Kemalizm Türk toplumunu homojen bir bütün ve çeşitli meslek gruplarından oluşan sınıfsız bir toplum olarak kurgulamıştır. Bu yaniyla Kemalizm korporatizme çok yakındır. Korporatizm “toplumu, birbirini tamamlayan parçalardan oluşan, organik ve kendi içinde uyumlu bir bütün olarak görür. Temel birimler meslek grupları ve bunların örgütleridir” (Parla, 1993). Korporatizm farklı meslek gruplarının varlığını işçi, iş veren ve devlet üçgeninde uyumlu bir organizma olarak kabul eder, bu zümrelerin birbirleriyle çatışmayacağını savunmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi’nin Mayıs 1935 tarihli Dördüncü Büyük Kurultayında onaylanan programın girişinde “Partinin güttüğü bütün esaslar, Kamâlizm prensipleridir” (C.H.P., 1935) şeklinde tanımlanmıştır. Aynı programda devletin esas kuramı “Türkiye; ulusçu, halkçı, devletçi, lâyük ve devrimci bir cumhuriyet” olarak vurgulanmıştır.

KEMALİZM’İN HIZLI MODERNLEŞME POLİTİKASI: MUSİKİ ÖRNEĞİ

Kemalist ideolojinin özünü meydana getiren laiklik, milliyetçilik, inkılapçılık ve halkçılık prensipleri yeni rejimin modernleşme politikalarının esaslarını oluşturmuştur. Kemalistler Osmanlıları uzun yıllar meşgul eden “Devlet nasıl kurtulur?” sorusuna 1923’te Cumhuriyetin ilanı ile askeri ve siyasal bakımdan yanıt getirmişlerdir. Bir sonraki hedef Batı medeniyetine erişmek için toplumun ihya edilmesi ve modernleştirilmesi olmuştur (Zürcher, 1995). Bu hedefe sadece laik ve ulusal bir devlet ile ulaşılabilir.

Milliyetçi ve Türkçü akımın fikir babası olarak nitelendirilen Ziya Gökalp (1876-1924) kısa ömründe yeni rejimin kurguladığı sisteme önemli katkılarda bulunmuştur. Türkçülüğün programını izah ettiği *Türkçülüğün Esasları* isimli eserinde Gökalp (2019) yeni ulusal musikiyi tanımlarken, şark musikisini hem hasta hem de gayri millî olarak tasavvur etmiştir. Halk müziği kültürümüzün, Batı müziği de yeni medeniyetimizin müziği olması nedeniyle bize yabancı değildirler, ikisinin birbiriyle uyuşması neticesinde ulusal müzik ortaya çıkacaktır. Nitekim 1926 ve 1929 yıllarında Gökalp’in de belirttiği üzere Türk Ocakları’nın musikişinaslarından Yusuf Ziya Bey ve Rauf Yekta Bey’in öncülüğünde Anadolu’ya müzik derlemek üzere geziler düzenlenmiştir (Paçacı Tuncay, 2015). Aynı amaçla ulusal müzik yaratmak üzere 1935 ve 1936 yıllarında bu defa Alman müzisyen Paul Hindemith’in katıldığı yeni derleme gezileri gerçekleştirilmiştir. Bu derleme gezilerinin amacı Gökalp’in savunduğu Batı müziği ile Halk müziğinin uyumu neticesinde yeni ülkenin yeni ve çağdaş müziğini yaratmaktır. Yeni ulusal müzik yaratma hususunda Hindemith ile Gökalp’in görüşleri birbiriyle örtüşmektedir. Hindemith, Anadolu’nun köylerinde bozulmamış halk müziklerini toplayıp tespit etmek suretiyle Batı medeniyetinin enstrümanları ile yeniden armonize edilerek çağdaş müziğe ulaşılacağını vurgulamıştır (Balkılıç, 2009).

Cumhuriyetin kurulduğu yılda yayımlanan Ziya Gökalp'in eseri *Türkçülüğün Esasları*, yeni rejimin kurucularını ve Mustafa Kemal'in müziğe yaklaşımını önemli ölçüde etkilemiştir. Alman muhabir Emil Ludwig, Vossische Zeitung için 11.03.1930 tarihinde Mustafa Kemal ile yaptığı görüşmede kurucu Cumhurbaşkanının Türk müziği hakkındaki görüşlerini almıştır. Mustafa Kemal Türk musikisinde reform yapılması gerektiğini savunmuş ve bunun için Anadolu'ya gidilmesini söylemiştir. Onun Anadolu'dan kastı saf ve bozulmamış Türk köylüsünün seslendirdiği müziktir. Görüşmenin devamında muhabire yönelttiği Batı müziğinin ne kadar sürede zirveye ulaştığına ilişkin sorusuna aldığı "yaklaşık dört yüzyıl" yanıtının üzerine şöyle devam etmiştir: "O kadar vaktimiz yok. Bu nedenle Batı müziğini uygulamaya koyuyoruz" (Vossische Zeitung, 11.03.1930: No 118/A 60). Bununla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yürütülen erken cumhuriyet dönemi müzik politikalarında tedirginlik duygusu hakimdir. Orhan Koçak (2009), bu tedirginlik durumunu "tarihsel gecikmişlik" olarak tarif etmekte ve bu durumun geç modernleşen bütün toplumlarda farklı derecelerde görüldüğünü öne sürmektedir.

Mustafa Kemal, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1934 tarihli açılış konuşmasında ulusal Türk müziği yaratmak amacıyla Türk müziğinde yapılan yenilik hareketinin süratle tatbik edilmesinin altını çizmiştir. Mevcut Türk müziği değerli bulunmamış, yerine Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden toplanan bozulmamış halk müziğinin Batı müziği ile entegre edilmesi suretiyle ulusal ve evrensel müziğe ulaşılabileceği fikri Mustafa Kemal tarafından açıkça savunulmuştur:

Güzel sanatların tümünde, ulus gençliğinin ne denli ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır, ancak, bunda en çabuk, en önde görülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeye çalışılan musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları genel son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal müziği yükselebilir, evrensel musiki içinde yerini alabilir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi).

Mustafa Kemal'in bu konuşmasından sonra 3 Kasım 1934 tarihinde radyoda Türk müziği yayımlanması yasaklanmış ve bu yasak yaklaşık iki yıl kadar sürmüştür (Yarman, t.y.).

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Bayramı'nın onuncu yılı münasebetiyle söylediği Onuncu Yıl Söylevi'nde "millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre

düşünülmelidir” (Parla, 1992) diyerek yeni ulusal kültürü hızlı bir şekilde çağdaş medeniyet seviyesine getirmeyi amaçlamıştır.

SONUÇ

Toplumsal sistemi yukarıdan aşağıya tamamen değiştiren modernleşme, geleneksel dünya için toplumun bütün aşamalarını etkileyen sancılı ve radikal bir süreçtir. Osmanlıların yanı sıra Japonya, Rusya, Mısır ve Almanya gibi köklü geleneğin güçlü olduğu devletler de sancılı modernleşme sürecinde önemli değişimler ve dönüşümler geçirmişlerdir.

On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı topraklarında iyiden iyiye kendini gösteren uluslaşma hareketleri ve ardından yaşanan Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı neticesinde toprak kayıpları artmış, kalan toprak parçası anavatan olarak belenip muhafaza edilmiştir. Bu konjonktür Osmanlılarda görece geri kalmış uluslaşma bilincini hızlandırmıştır. 1908 Meşrutiyet’in ilanı ve Balkan Savaşlarından sonra modern Türkiye’nin şekillenmesi ve cumhuriyet fikrinin ortaya çıkmasında 1913 sonrası gelişmeler daha çok belirleyici olmuştur. Ancak Zürcher’in (2009) ifadesiyle Amerikan ve Fransız anayasal devrimleri, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, 1917 Rus Devrimi, Kurtuluş Savaşı ve imparatorluğun sona ermesi gibi hızlı değişen iç ve dış koşullar Kemalist devrimin öncülerinin fikirlerinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Böyle bir kargaşa döneminde meydana gelen olaylardan etkilenen Kemalist ideolojinin kurucu babalarının fikirlerinde uluslaşma ve uluslaşmaya yönelik adımlarda bir geç kalmışlık düşüncesine rastlanmaktadır.

Ulusal bilincin fikir babası Kemalist rejim, uluslaşma politikalarının önemli unsurlarından olan müzik politikalarında geç kalmışlık nedeniyle hızlı hareket ederek radikal kararlar almıştır. Yasaklama, görmezden gelme, inkâr etme, ötekileştirmenin yanı sıra Batı’ya rağmen Batı’nın gelişmiş müzik geleneği benimsenmek istenmiştir. Mevcut müzik reddedilerek Anadolu’nun köylerinde keşfedilen bozulmamış, saf halk müziği, Batılı müzisyenlerin de katkılarıyla ileri ve çağdaş medeniyet olarak kabul edilen Batı’nın müzik enstrümanları ile armonize edilmiştir. Dolayısıyla Batı müziği Türk müziğine entegre edilerek çağdaş medeniyet seviyesine hızlıca ulaşılmak istenmiştir. Kemalist rejim mevcut müziğin ıslah edilmesini veya kendi doğal evrimini geçirmesini beklemek istememiştir. Çünkü uluslaşmada geç kalınmıştır. Bu nedenle ulusal bilincin unsurları olarak kabul edilen faktörlerde geçmiş ve gelenek, modernleşmeye mâni olduğu için yeni rejim tarafından çoğu zaman sahiplenilmemiş ya kendiliğinden ortadan kaybolması sağlanmış ya da gerekli görülerek yasaklanmıştır.

KAYNAKÇA

1924 Teşkilâtı Esasiye Kanunu. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>, Erişim Tarihi: 09.07.2023.

429 sayılı Şer'iyye ve Evkaf ve Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Vekâletlerinin İlgasına Dair Kanun, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/kanuntbmmc002/kanuntbmmc00200429.pdf, Erişim Tarihi: 17.07.2023.

Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Atay, F. R. (1943). *Zeytindağı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Atılgan, G. (2015). İdeoloji, G. Atılgan ve E. A. Aytekin içinde, *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, (s. 258-297), İstanbul: Yordam Kitap.

Balkılıç, Ö. (2009). *Cumhuriyet, Halk ve Müzik. Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952*.

Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.

Beşikçi, İ. (1978). *Cumhuriyet Halk Fırkası Tüzüğü (1927) ve Kürt Sorunu*. İstanbul: Komal Basım-Yayın-Dağıtım.

C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları, 10-18 Mayıs 1931. Devlet Matbaası: İstanbul.

Cumhuriyet Halk Partisi Programı. Mayıs 1935. Ankara: Ulus Basımevi.

Cumhuriyet Halk Partisi Yedinci Büyük Kurultayı. 1947.

Çelik, N.B. (2009) Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem, T. Bora ve M. Gültekingil içinde, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2, Kemalizm* (s. 75-91), İstanbul: İletişim Yayınları.

Dellaloğlu, B. F. (2013). *Modernleşmenin Zihniyet Dünyası: Bir Tanpınar Fetişizmi*. İstanbul: Ufuk Yayınları.

Duverger, M. (2002). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Eagleton, T. (1991). *Ideology: an introduction*. Verso: London&New York.

Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gökalp, Z. (2019). *Türkçülüğün Esasları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Göle, N. (2007). Batı Dışı Modernlik: Kavram Üzerine, T. Bora ve M. Gültekingil içinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce. Cilt 3 Modernleşme ve Batıcılık* (s. 56-67), İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Hall, S. (1973). Bilimin Geri Tarafı: İdeoloji ve Bilgi Sosyolojisi, Can Şahan (Der.) *İdeoloji üzerine: Eleştirel İdeoloji Analizleri*, İstanbul: Kuram Yayıncılık.
- İnsel, A. (2009). Giriş, T. Bora ve M. Gültekingil içinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2, Kemalizm* (s. 15-25), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. (2006). *Osmanlı’da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kasaba, R. (1998). Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm, S. Bozdoğan ve R. Kasaba içinde, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (s. 12-28), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Koçak, O. (2009). 1920’lerden 1970’lere Kültür Politikaları, T. Bora ve M. Gültekingil içinde, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 2, Kemalizm* (s. 370-418), İstanbul: İletişim.
- Küçükömer, İ. (1969). *Düzenin Yabancılaşması. Batılılaşma*. İstanbul: Ant Yayınları.
- Lewis, B. (2015). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Mannheim, K. (1979). *Ideology and Utopia. An Introduction to the Sociology of Knowledge*. London and Henley: Routledge&Kegan Paul.
- Mardin, Ş. (2017). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset. Makaleler 1*, İstanbul: İletişim.
- Marx, K. & Engels, F. (1978). *Werke*, Band 3. Dietz Verlag: Berlin.
- McLellan, D. (1995). *Ideology*. University of Minnesota Press: Minneapolis.
- Meriç, C. (2007). *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi D. IV, C. 25, Sa.3 Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin IV. Dönem 4.Yasama Yılıının Açılış Konuşması
- Paçacı Tunçay, G. (2015). Cumhuriyet’in Müziği ve İstanbul. C. Yılmaz içinde, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (s. 74-95), İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Parla, T. (1991). *Türkiye’de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları. Cilt 2, Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri*. İstanbul: İletişim Yayınları

Parla, T. (1992). *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt 3 Kemalist -Tek Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Ok'u*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Parla, T. (1993). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*. İstanbul: İletişim Yayınları

Seçim Dolayısıyla Millete Beyanname 20.IV.1931, içinde *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV*. 2006, s. 606-609, Atatürk, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.

Seliger, M. (1976). *Ideology and Politics*. London: Allen & Unwin.

Vossische Zeitung, 11.03.1930: No 118/A 60. Beim Gazi in Angora. Mustafa Kemal inmitten seines Landes, von Emil Ludwig.

Yarman, O. (t.y.). Alaturka Müziğinin Yasaklanmasında Atatürk: Belgeler Zemininde Bir Çözümleme. http://www.ozanyarman.com/files/aturk_ve_musiki.pdf, Erişim Tarihi: 18.07.2023.

Zürcher, E. (2005). *Savaş Devrim ve Uluslaşma. Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Zürcher, E. (2009). Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları. İçinde: *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 2, Kemalizm*. S. 44-55. İstanbul: İletişim.

Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Kitap Değerlendirmesi

Book Review

The Wisdom of Crowds. James Surowiecki

(Translated into Turkish by Osman Deniztekin), Varlık Publications,
Istanbul, 2018, 304 page, ISBN: 978-975-434-371-7.

Zübeyr Şakar*

The Wisdom of the Crowds is a book by James Surowiecki, which is at the intersection of social sciences, especially political science, management and economics, and psychology. This book is about the field of political psychology but also draws from the disciplines of economics, sociology, and political science. In the book, Surowiecki says that the dynamic and the intelligence of a group can exist if it includes differences and diversity, and states that group intelligence is more successful than that of the separate one-by-one individual. He also argues that a group's or a team's wisdom has a dynamic effect independent of whether it results in a positive or negative result in social decision-making processes such as economy and politics. The author bases these arguments on studies and results of the studies carried out by American sociologists and psychologists in the 1920s. For example, Surowiecki tries to strengthen his thought on the wisdom of the crowds by showing a result that the arithmetic average of all the predictions was 0.4 degrees close to the actual temperature value in the temperature

*PhD candidate, Istanbul Medeniyet University, Department of Political Science and Public Administration, e-post: zubeyrsakar06@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3220-094X

Doi: [10.5281/zenodo.10436790](https://doi.org/10.5281/zenodo.10436790)

Geliş Tarihi: 17 Mart 2023
Received: 07 March 2023

Kabul Tarihi: 17 Mayıs 2023
Accepted: 17 May 2023

Bu makaleye atf için / To cite this article: Şakar, Z. (2023). Book Review The Wisdom of Crowds. James Surowieckiri. *Politik Psikoloji Dergisi*, 3(1), *-*

prediction experiment which sociologist Hazel Knight applied to her students in the early 1920s. Likely, Surowiecki emphasizes that sociologist Kate H. Gordon discovered an accuracy rate of up to 94% in the weight estimation experiment she applied to students.

Contrary to the widespread belief that crowds can be easily manipulated and influenced in many fields such as economy, finance, military, and politics; this study claims that they have the potential to be results-oriented, pragmatic, and functional. In this context, the work provides a new perspective in the related field and gives key clues specific to almost every field of social sciences. For example, Surowiecki argues that if independent, free decision-making and free-thinking groups are supported, they have a function that increases efficiency, productivity, and eventually success. In a way, the approach encourages us to think in psychological contexts about concepts such as coexistence, polyphony, diversity, and majority rule respectful for pluralism, which we often encounter in the processes of making sense of and explaining theories of politics and democracy. In other words, the work brings to the fore the effort to prove the relevant concepts in political science literature with psychological theories.

Searching for various social evidence of the pragmatic and functional impact of multiple and polyphony on success, *The Wisdom of the Crowds* consists of two chapters and six subsections of each chapter. The subheadings in the first part contain mostly examples enriched with theoretical concepts. In this work, whereas the success of the Linux software company exemplified diversity and decentralization, the failure of the Bay of Pigs Invasion instantiated non-democratic decision-making. The sub-titles in the second part diversified with examples such as the importance of polyphony in the market mechanism, company management, scientific studies, and the political field.

Author Surowiecki argues that a crowd or group with diversity possesses collective intelligence and that this intelligence functions almost like a “collective brain”. For example, the author argues that a search engine like Google develops by prioritizing the links that the crowds click the most. Thus, he argues that crowds have a dynamic in which they dominate everywhere and in every way. Basing these arguments on previous studies, experiments, and their results, Surowiecki seeks to answer the question of why the collective mind of the crowd necessary is trusted rather than experts, elites, and perhaps leaders, in an age everywhere professionals, and intellectuals surround people. In addition, Surowiecki benefited from interpretation and exemplification methods and added his subjective point of view to the study. For example, Surowiecki argues in many parts of the book that it is better to rely on work and the wisdom of the crowds than the mind or opinion of a leader or elite. All these qualifications make the book a work whose qualitative feature is dominant.

To prove the justification of the theories of group behavior that he defends, Surowiecki deal with issues such as the Bay of Pigs Landing (Cuba Intervention), the leaderless democratic operation of the Linux company, the

"invisible hand" of the supply-demand balance, the international solidarity in the discovery of the Sars Virus, and Attack on Pearl Harbor as a case. In the analysis of these cases, Surowiecki is trying to prove that the more heterogeneous (pluralist and carrying different ideas) a group or crowds structure has, the more successful it will be, and the more homogeneous it will make the more unsuccessful decisions. In this respect, Surowiecki has consistency throughout the book when evaluated in the context of cases exemplified by arguments, hypotheses, and theories.

In addition, the examples given in the work are fairly appropriate and strengthen the mentioned arguments of the work. In addition, the authors try to give various examples from considerably different fields and to prove the theories that his arguments benefit from with various cases are the strength of the work. Also, the language of the work is notably plain, clear, and understandable. The text does not include many problems of expression arising from translation. In the forming book, although the subject of the work contains all scopes of life, there is no clear subject distinction and classification. But, the author takes care of explaining the issue with various examples. While the work refers to the importance and impact of the deliberative decision-making of the crowds in economic, social, and political life, it also analyzes the concept of leadership and discusses it again. In this direction, the book claims that the collective decision-making ability of the crowds will open the notion of leadership for discussion in the future. However, the relevant argument is not extensively and widely discussed with examples. The in the work, the idea of the superiority of the collective mind over the leader's mind is tried to be reconciled with the theories of democracy; however, this connection is not sufficiently enhanced. In this respect, explaining the relevant thesis by blending it with Habermas's theory of deliberative democracy and Sartori's book "The Theory of Democracy Revisited" could strengthen the argument of the work and diversify the examples. But, the consolidation, diversification, interpretation, and evaluation of the relevant argument leave to the reader's discretion.

The work argues that the behavior of a group or crowds is much more rational, rational, result-oriented, pragmatic, and functional if it contains diversity, contrary to the widely accepted theories in the literature and the experts and elitism that cover all areas of life. Thus, the work offers a different perspective on the field. In this respect, the work has a paradigm-shifting quality in the literature. In addition, the work demonstrates a significant aspect of interdisciplinary studies, drawing on fields as diverse as psychology, political science, international relations, economics, and sociology. The book, which attracts the attention of every reader interested in these fields, is also a reference guide for undergraduate and graduate students and interested researchers who want to work in an interdisciplinary field such as political psychology.

From the main idea of the work, it can be concluded that groups with diversity and heterogeneity can provide significant benefits in solving global

problems. For example, the solution can be suggested in the fight against global disasters and problems such as the Corona Virus (Covid-19) Epidemic, Climate Change, and Global Warming that is faced today. It also can be claimed that the solidarity of scientists from many nations in these three issues by putting forward international common wisdom will create faster, more practical and solution-oriented results. In this respect, the work also includes rational and functional evidence of solidarity, cooperation, group, and teamwork in local, national, and international issues. It is noteworthy that the work emphasizes the efficiency and success-enhancing role of individual autonomy, in-group freedom and liberal ambiance, and solution-producing mechanisms, which it proposes against the toughie of decision-making with only one voice. At the same time, the book reinforces the idea that problems of coordination mechanisms can be resolved through independent and polyphonic decision-making processes.

Finally, the work underlines the need for common sense in the processes of tackling problems and producing solutions in today's globalized world. The work emphasizes the vital contribution of democracy, cooperation, diplomacy, reconciliation, and pluralism to the issue of coexistence as a problem-solving method maintains its importance in the current term.